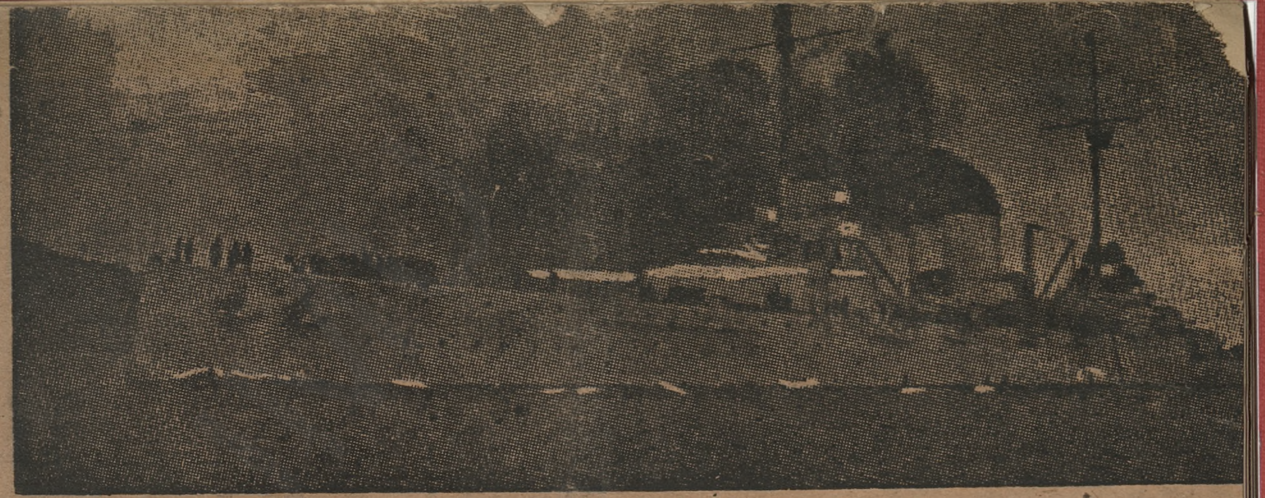

Fiatı : 25 Kr.

SAYI 40

AKSU

Giresun Halkevi Dergisi

1 - Temmuz - 1946

" Kabotaj „ Bayramının Kutlu yıldönümü

YEŞİLGİRESON Matbaası
GİRESON

İçindekiler

Sayı : 40
Cilt : IV

Yazı İşlerine Bakan
MUHARREM TEKDAL

1 - Temmuz
1946

A K S U

GİRESUN VE ÇEVRESİ HALKEVLERİNİN DERGİSİ

Bir Temmuz

Yazan : **Şahabeddin UZUNKAYA**

Bugün bayramdır: Denizcilik bayramı ! . . . "Kabotaj„ hakkına kavuşalı yirmi yıl oluyor.

Evvelce limanlarımız, şartsız olarak, her devletin bayrağını taşıyan gemilere açıktı. Sanki güzel kıyılarımızın hakiki sahipleri Türkler değil, başkalarıydı !... Kara sularımızda ki ticaretin kazancı yabancıların kasalarına akıyor ; denizciliğimiz ilerliyeceğine sönüyordu.

Nihayet . . . 24/Temmuz/1923 te "Lozan„da imzalanan sulh muahedesiyle bu imtiyaz kaldırıldı. Bu muahedenin 9 uncu, 10 uncu ve 12 nci maddelerine göre 1/Temmuz/1926 tarihinden itibaren, kara sularımızda gemicilik, kılavuzluk ; iskelelerimizde yükleme ve boşaltma gibi işler yalnız Türklerin hakkı olacaktı.

Her hangi bir devletin bayrağıyle vatanımıza uğrıyacak gemilere verilen müsaade ancak şu kadardı : Bir yabancı limandan bir Türk limanına gelebilmek... Yoksa, sahillerimiz arasında sefer yapmak değil!...

Bu büyük bir başarıdır. Lozan kahramanı, Cumhurreisi İnönünün başarılarından biri...

1/Temmuz/1926 tarihi, Türk denizciliğinin en şerefli bir günüdür. Bunun için, her yıl, bu günü kutluyor; yiğit Türk denizcilerinin hatıralarını anıyoruz. Bugün gurur duymak, sevinmek elbet te hakkımızdır.

Çünkü denizcilik bize atalarımızdan miras kaldı. Bir zamanlar bu sahada gösterdiğimiz kudrete Akdeniz'in ve Karadenizin engin suları hâlâ hay randır !.. Bu denizlerin köpüren dalgaları, Türk leventlerinin zafer nârâlarını hâlâ mırıldanıyor!..

Bu bayramı kutlarken, Türk Amirallerinin en büyüğü, en kudretlisi Barbaros Hayrettin Paşayı anmak vazifemizdir. Koca Barbaros!.. Seni gönlümüzde yaşatıyor; seninle övünüyor; senden ilham alıyoruz!...

Boğazlar Meselesi

Yazan : Necmi Östen
Giresun Milletvekili

Son aylarda milletlerarası politikada adı geçen bir konu vardır: O da boğazlar meselesidir.

İkinci dünya savaşında Türkiyenin milli menfaatlerile beraber bütün dünya devletlerinin menfaatlerini telif ve tatmin edebildise boğazların durumunu tespit eden andlaşmanın tarihi bir takım sebepleri vardır. Şayet, komşumuz Sovyet Rusyanın resmi olmayan sesi zaman zaman akortsuz bir şekilde çıkıyorsa, bunun da eskimiş bir takım behaneleri vardır.

İkinci dünya savaşında çarpışan ideolojilerin üstünde kalan Türk politikasının kilit taşını teşkil eden boğazlar meselesi gerçekten incelemeğe değer bir konudur. Boğazların önemli durumunu kavrayabilmek için tarihçesini kısaca gözden geçirelim:

Boğazların tarihi insanların tarihi kadar eskidir. Düşünecek olursak, doğu ve batının bütün münasebetleri boğazlar sayesinde vukua gelmiştir. Eski İranlıların Yunanistana hücümunu bu yol ile yaptıklarını ve Yunanlıları Termopil'de sıkıştırdıklarını hatırlamak , mümkündür. Büyük İskenderin doğuya yaptığı yayılmaya gene boğazların vasıta olduğunu hepimiz hatırlarız. Ortaçağlarda İslâm dininin yayılmasında İstanbul boğazının öneminin nasıl idrâk edildiğini biliyoruz. Tarihte şark meselesi diye anılan Asya ile Avrupanın yani, müslüman âlemile hristiyan âleminin çarpışmasında boğazların oynadığı rol büyüktür. On birinci yüzyılda batının doğuya yaptığı haçlı seferleri ancak bu köprünün yardımile yapılabilmiştir. Son olarak Osmanlı İmparatorluğunun, yaşadığı müddetçe, Avrupanın sosyal ve ekonomik hayatına yaptığı tesirler, tabiatın coğrafyai yardımile meydana gelmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında olup biten olaylar tarihte "Şark meselesi,, diye anılmaktadır. İşte bu şark meselesinin esası da boğazlardır.

Acaba boğazların bu günkü hukuki durumu nasıl sağlanmıştır?

Boğazların milletlerarası bir andlaşma ile bugüne kadar herkesi tatmin edebilmiş olması uzun tecrübelerin sonucudur. Bu olayları incelemek ve boğazların hukuki durumunu çizebilmek için şanlı tarihimizin bu konuyu ilgilendiren sayfalarına bir göz atmak gerektir.

Gerçekten, karadenizin bütün sahilleri Osmanlı imparatorluğunda kaldığı, yani karadenizin bir Osmanlı gölü olduğu müddetçe boğazların milletlerarası bir önemi yoktur. Boğazların önemi, Rusların

karadenize inmesile başlar.

1700 Yılında büyük Petro Azak kalesini aldı. 1774 yılında ikinci Katerinanın başarıları da Rus gemilerinin karadenizde ticaret yapmalarını sağladı. Böylece 1774 yılında yapılan Küçük Kaynarca andlaşmasile karadeniz bir Osmanlı iç denizi olmaktan çıktı. Katerinanın gayesi akdenize çıkmaktı. Rusya bu andan itibaren karşısında yalnız Osmanlı imparatorluğunu değil ayni zamanda ticaretinin gelişmesile denizlere hâkim olmağa başlayan İngiltereyi de buldu.

Bu sebeple, boğazların karışık bir durum alacak olan hukuki mahiyetini üç uzun dönemde incelemek gerektir :

1 — Boğazlar devletçe herkese kapalıdır.

Bu dönem dört yüzyıl sürmüştür. Bunu da ayrıca üçe ayırmak gerektir.

A — 1453 Osmanlıların İstanbulu almasından — 1774 Küçük Kaynarca andlaşmasına kadar.

B — 1774 Küçük Kaynarca andlaşmasından — 1829 Edirne andlaşmasına kadar.

C — 1829 Edirne andlaşmasından — 1841 Londra andlaşmasına kadar.

2 — Boğazlar andlaşma ile herkese kapalıdır. Bu dönem seksen küsur yıl sürmüştür. 1841 Londra andlaşmasından — 1923 Lozan andlaşmasına kadar.

3 — Mahdut bir surette herkese açıktır. Bu dönem Lozandan beri devam etmektedir. 1923 Lozan ve 1936 Motrö andlaşmaları.

Bunları açıklayalım :

1 — DEVLETÇE KAPALILIK dönemini: Karadeniz bir iç denizidir Böyle bir denize kimsenin girmemesi gayet tabiidir. Çünkü, iç deniz sahildar devletin mülküdür. O tarihlerde Tunadan gelen tüccar malı karadenizden geçebilmek için Türk bayrağını taşıyan gemilere yükletiliyordu. Osmanlıların bu siyaseti, Rusların karadenize inme siyasetile çarpışmağa başladı. Çünkü, Rusyanın Avrupa devleti olması için kuzeyden ve güneyden denize inmesi gerekiyordu.

Bu sebeple, Osmanlılarla savaşlar yapıldı. Bu savaşlar iki asır devam etti. İlk savaş 1696 da oldu ve bu savaşta Ruslar Azak kalesini aldı. Bu alışı 1696 da Karlofca andlaşmasile Osmanlılara tanıttı. Sonraları 1711 ve 1739 yıllarında yapılan savaşlarda Azak kalesi de geri alındı ise de, sonunda 1774 yılında Küçük Kaynarca andlaşmasile kat'i olarak Ruslarda kaldı.

Böylece Ruslar karadenize inmiş ve karadeniz de Osmanlı gölü olmaktan çıkmış oldu. Bu, devletçe kapalılık döneminin birinci kesimidir, (1453 — 1774)

Fransa ihtilâli sıralarında Avrupa, karışık ve endişeli bir durumda idi. İhtilâl ile tehdit edilen Monarşiler arasında Rusya da bu endişeyi duymakta idi. Napolyon büyük emeller peşinde koşuyordu. Rusyanın savunması için komşularile iyi geçinmesine zaruret vardı. Bu sebeple, o yıllarda Rusyanın Osmanlı imparatorluğuna yaklaştığı görülmektedir. Osmanlı imparatorluğuna karşı Rusya, şiddet yerine hile siyaseti kullanmağa başlamıştır. O yıllarda Rusya kralı 1 ci Poldur. Rusya zaman zaman bu iki siyasetten birini takip etmiştir. biri dost olmak: bu, Osmanlıların kuvvetli olmamak şartile, boğazları korumaya yarayacağı fikrinden mülhemdir. Diğeri; Osmanlıları ortadan kaldırmak; bu da Rusyanın, emperyalist siyasetinin tabii bir sonucudur.

İşte, bu sebeple, Napolyonun

Ben Neyim

Düşündüm sordum acaba neyim ?
Vicdan dedi ki ; cümlede heceyim
Yobaza kaba, ârife inceyim
Gözlüye güneş, gözsüze geceyim

Bende göz olmasa ışık ta neymiş
Dünya bir ağaç insan da meyveymiş
Güya öğrenecek hep ötedeymiş
Ne geldim öyleyse burda neciyim

Noksanım her nede olsam şu var ki :
Fark edemiyorum çift ile teki
Bu şaşkınlıkla ararım haliki
Hayal ikliminde açan goncayım

Halik te bilerek yarattı elbet
Maksadı vermektir bana da hizmet
Benimdir, bendedir şimdicek nöbet
Babamdan sonra oğlumdan önceyim .

M. POLAT

yayılma siyaseti ve Mısıra çıkması Rusya ile Osmanlı imparatorluğu arasında bir kaç yüzyıllık savaşı dostluğu çevirdi. 1798 de Ruslarla bir ittifak andlaşması imzalandı. Bu andlaşma gereğince egede yedi ada cumhuriyeti kuruluyor ve Türk Rus donanmaları müştereken hareket ediyordu. Çarın dostluk siyaseti beklenilen sonucu vermişti. Rusya boğazlara hâkim idi. 1 ci Pol'ün ölümü üzerine yerine geçen 1 ci Aleksandr'ın da Osmanlılara ihtiyacı vardı. Dostluğu tercih etti adı geçen andlaşma 1805 de yenilendi.

Ancak, Napolyonun parlak başarıları babıâliyi Fransa ile yaklaşmağa sevk ettiği gibi, Rus donanmasının gelip geçmesi de babıâliyi bir hayli kayguya düşürüyordu. Bu aralık, Fransanın da, Rusların boğazlardaki hâkimiyetini çekemediği görülüyordu. Bu aralık Fransa adına sefir olarak İstanbula gönderilen " Sebastiani ,, Sultana güvenlik telkin ederken, Osmanlıları Ruslardan ayırmağa çalışıyordu.

Fransız sefiri o derece nafiz olmağa başladı ki, İngiltere buna dayanamıyarak babıâliye, bu sefirin uzaklaştırılmasını bildiren bir ültimatom verdi. İngiliz sefiri, İngiliz donanmasını çağırarak sarayın önüne demirletti ve şehri yakacağını bildirdi. Bu aralık Fransız sefiri, Sultana cesaret veriyor ve "bu teklifi kabul ederseniz hâkimiyetinize aykırı hareket etmiş olursunuz,, diyordu. Saray düşündü: Sefirin hakkı vardı. Ancak, babıâli üç gün cevap vermiyerek sahilde tahkimat yaptırdı. Sonunda red cevabı verdi. Donanma bir şey yapmadan çıkıp gitti.

Bu sırada Fransa ile Rusya savaşa başladı. Fransızların 1807 deki kesin başarıları I ci Aleksandrı Napolyonla müzakereye mecbur etti. Bu görüşmeler sonunda yapılan Fransız - Rus ittifakında boğazların paylaşılmasında uyuşulamadı.

Bu ittifak, Osmanlılarla İngilterenin yakınlaşmasını sağladı. Sonunda İngilizlerle bir andlaşma yapıldı (1809). Bu andlaşmada Osmanlı İmparatorluğunun boğazlar hakkındaki eski akidesi tekrar ediliyordu. Bu andlaşmanın II ci maddesinde "Boğazların kapalı kalması kadim bir usulden olup barış zamanında her hangi bir devlete karşı kapalı kalması Devleti Aliyye tarafından kabul edilmesi üzerine İngilizler de prensibe riayet ederler.„ Deniliyordu.

O tarihe kadar Boğazlar hakkında yapılan andlaşmaların en önemlisi budur. Çünkü, burada birinci defa olarak "kadim bir usul" den bahsedilmekte idi. Gerçe, 1805 de Ruslarla yapılan andlaşmada yabancı donanmalara karşı böyle

bir taahhüt vardı; fakat, "Kadîm bir usûl„ cümlesi yoktu. Böylece vaktile Sultanın arzusuna bağlı olan Boğazların kapatılması şimdi milletlerarası bir kaideye doğru gidiyordu. İngiltere bu andlaşmadan karşılıklı taahhüt manasını çıkartıyordu. Şöyle ki : Babıâli boğazları açarsa İngiltere de buna riayet etmiyecek.

Halbuki, Babıâli, andlaşmayı bu manasile imzalamamıştı. O, bu maddenin kendisine değil, ancak İngiltereye riayet borcu yüklediğini bildirmek istemişti.

Fransada, Napolyonun yenilmesi üzerine, "Mukaddes ittifak„ toplandı. Viyanada olan bu toplantıda, Çar I ci Nikola, Boğazlar meselesinde İngiltereyi ve Avusturyayı razı edemeyince klasik çarelere başvurdu. Bunun üzerine, Osmanlılar için çok acılı olan Balkanların birbiri ardınca ihtilâl ve isyanları başladı. Sırpların ve Romanyalıların isyanını Yunanistanın isyanı takibetti. O zamanın Padişahı bulunan 2 ci Mahmut yenilik cereyanlarını çok iyi karşıladı ise de, Rusya, her defasında çıkardığı bir mesele ile buna engel oldu. Böylece 1829 da Edirne andlaşması imza edildi.

Bu, devletçe kapalılık döneminin ikinci kesimidir. (1774-1829)

I ci Nikola, I ci Pol gibi, dostluk siyasetine dönüyordu. O sırada, İstanbulda sefir bulunan Kont Orlof, bu siyasetin önemli bir âletidir. Bu zat, yazdığı bir mektupta, "insan, türkleri bir elile okşamalı öteki elini de yumruk halinde tutmalıdır.,, demekte idi.

Mamafih, bu dostluk Mısırda Mehmet Ali paşanın isyanında işimize yaramıştır. İsyanı bastırmak üzere Babıâli, Ruslardan ordu ve donanma istedi. Bunlar gönderildi. Fakat, ordunun, gidiş ve dönüş dahil olmak üzere, bütün masrafları istenildi. Osmanlı tarihinin bu yılları acıdır. Bu olayı hünkâr iskelesi andlaşması takibetti. Bu andlaşmanın tarihi 1833 tür.

Hünkâr iskelesi andlaşması, gizli maddesile tanınmıştır. Bu maddeye göre, Rusya üçüncü bir devletle savaş halinde bulunduğu sırada, Devleti Aliyye Boğazları kapayacaktır. Bu madde hühmünün sonucu önemlidir. Çünkü, Rusya ile İngiltere savaşa girerse Rusyanın donanması geçecek, İngilterenin donanması geçmiyecekti. Bundan da anlaşıldığı üzere, Rusya, Babıâliyi Boğazların "Bevvabı âlisi,, yani kapıcısı yapmıştı.

Bütün bu durumları gözden kaçırmayan İngiltere dış işleri ofisi, çizmiş olduğu siyasi proğramını tatbike başladı. Palmerstonun çalışmaları kendini göstermedi. Ruslar faal bir İngiliz siyaseti karşısında 1833 hünkâr iskelesi andlaşmasını değiştirmeğe razı oldular. Bunun sonunda, 1840 andlaşması imzalandı.

Bu andlaşmada, Osmanlı imparatorluğunun mülkî tamamlığına riayet olunuyordu. Mısırda, Mehmet Ali paşa isyan etmiş Suri-

GÖNÜLLÜ KAHRAMANLAR

Koşun dostlar koşun er meydanına,
Kılıçların pası kanla yıkansın.
Acımayın kahbe düşman canına,
Savaşa susuyan gönüller kansın ! . .

Atların nalları toprağı eşsin,
Sakın dizginleri biraz kısmayın,
Her kurşun bir hasmın bağrını deşsin,
Düşman feryadına kulak asmayın ! .

Çalınca Kılıcı kelleler uçsun,
Düşman başı kesen bilek yorulmaz .
Savrulan nârâlar dehşetler saçsın .
Yiğit TÜRK oğluna hesap sorulmaz ! .

Ş. U.

yeyi almıştı. Suriye Osmanlılara geri verildi. Buna karşılık, Mısır idaresinin babadan oğula geçmesi esası tanındı. Böylece, 1841 boğazlar bağıtı imzalandı.

Fransızların diplomat şairi La Martine, buna (İngiliz diplomasicisinin Vaterlosu) demektedir.

Bu bağıt ile boğazların kapanması, milletler arası bir esas olarak tanınmıştır. Bu bağıta Fransa da katılmıştır.

Buna, boğazlar bağıtının birincisi demek mümkündür. Bu bağıta kadar geçen süre, devletçe kapalılık döneminin üçüncü kesimidir. (1829 - 1841)

II. BOĞAZLARIN ANDLAŞMA İLE KAPALILIK DÖNEMİ : Bu devirde boğazlar hakkında üç önemli bağıt vardır.

A — 1841 Londra bağıtı. Bu tarih önemlidir. Çünkü, bu tarihten itibaren Rusya kaybettiği siyasetinin geri gelmesine çalışır.

B — 1856 Paris bağıtı.

C — 1871 Londra bağıtı.

1841 de Londrada yapılan bağıt ile boğazların bütün devletlere kapalılığı kabul edilmiştir. Hukukî bakımından bu andlaşmalara doğurduğu vecibeler evvelki andlaşmalara benzemez. Bununla, Sultan bir devlete karşı değil, bütün devletlere karşı bu devletlerin de iştirakiyle boğazları kapamak zorundadır. İlk bakışta, andlaşma ile Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği hudutlanmış gibi görünmekte ise de, gerçekte zarar gören Rusyadır. Çünkü, böylece Rus donanması Karadenizde hapsedilmiş olmaktadır. Esasta istenen de bu idi. Bu bağıtta, imparatorluğun savaş halinden bahsedilmemişti. Böylelikle, Osmanlı İmparatorluğunun Rusyaya karşı yapacağı bir savaşta muhtemel bir ittifakla boğazlardan öteki devletlerin harp gemilerinin

?!

Nâzenin, bir çiçeksin yoktur, eşin
Esen rüzgârla savrulurken tenin
Dumanlı bir hatıra sanki gözlerin

Rüya gibi dalgın su gibi engin.
Emelim olursun istersen eğer..
Tanrı diye taparım seversen ağer.

T. Emin ŞENEL

geçmesi mümkün ve Rusyanın aleyhinde olacaktı. Nitekim bu hal, Kırım savaşında kendini gösterdi;

Bu andlaşmadan memnun kalmayan Rusya, bunu 1848 ihtilâlinde Fransanın içeriden çok karışık bulunduğu bir sırada ortaya atmış ve 1853 te de Tuna Eyaletimizi işgal eylemiştir. Savaş olurken Viyanada görüşmeler başladı. Bu görüşmelerde Rusyayı temsil eden "Gorçakof,, idi. Bir sonuca varmayan bu görüşmelerde Ruslar boğazların Rus donanmasına açılmasını istediler. Halbuki, batı devletleri Karadenizin tarafsız hale getirilmesini istiyorlardı. Goçakof bu teklifi reddetti. Görüşmelere son verildi.

1840 Andlaşmasile Osmanlıların hudut bütünlüğünü tekeffül ettiği için İngiltere ve Fransa savaşa katıldı. İngiliz ve Fransız donanması boğazlardan geçince, Ruslar 1841 bağıtının bozulduğunu ileri sürdülerse de, İngilizler cevap verdiler: Biz bağıtı bozmıyoruz. Osmanlıların hudut bütünlüğünü kefalet altına alan andlaşmanın bir maddesi hükmünü yerine getiriyoruz. Saldırmakla andlaşmayı siz bozmuş oluyorsunuz, dediler.

Müttefiklerin başarısı ile Kırım savaşı, 1856 Paris andlaşmasile so-

Şebin Karahisar'a mektup

O halı benekli yeşil bahçede
Söylenir adımız dillerde şimdi .
Azıklar dürülür ipek bohçede
Taşınır incecik ellerde şimdi .

Tarla boyu çiçek çiçek açılır ,
Dallar domur domur, şendir bebekler.
Gürlov'dan köpüklü sular saçılır,
Kalede kumrular şimdi hu çeker. .

Yerler benek benek döşeli şimdi ;
O eski günleri özler ararız . . .
Bir haldir gurbete düşeli şimdi
Kuşun kanadından haber sorarız. . .

Coşkun Ertepınar

na erdi. Bu andlaşmada Karadeniz tarafsız bir hale konmuş ve Tuna komisyonu kurulmuştur. Bu durum Rusya için bir bozgun olmuştur.

Bu bozgunu hazmedemiyen Rusya, bu maddenin vecibelerinden kurtulmak için fırsat beklemiştir. Bu fırsat, 1870 Alman Fransız savaşı dolayısile çıkmıştır. Bu durumdan faydalanan Gorçakof devletlere bir genelge göndererek Rusyanın 1856 vecibelerine bağlı kalamıyacağını bildirdi. Böylece, Rusya denizlerde seberstçe hareket edebilmek imkânını yeniden kazanmış oluyordu. Bu maksatla tersane ve tahkimat yapıyor, donanma meydana getiriyordu. İngiltere bu duruma dayanamadı. Ancak savaşı da göze alamıyordu. Görüşme yolunu tercih etti. Sonunda, 1871 Londra konferansı toplandı. Bu konferansta Rusların teklifleri de göz önünde tutulmuştur. Şöyle ki, yeni bağıtta, 1841 bağıtı esası kabul edilmekle beraber, barış zamanında Sultana, ihtiyacı olursa, boğazları açmak yetkisi de veriliyordu, Böylece :

I — Sultanı, müşterek vecibeben kurtararak Osmanlı İmparatorluğunun boğazlar üzerindeki hakları genişletiliyormu idi?

2 — Yoksa devletlerin her birile anlaşabilmek imkânını veriliyordu?

Silik kalan bu noktalar, sekiz yıl sonra birçok anlaşmazlıklara ve yorumlara yol açmıştır.

Bundan sonra Rusyanın, Osmanlı İmparatorluğuna oynadığı siyasî oyunların ardı kesilmemiştir. 1878 de Rus - Türk savaşı çıktı. Bu savaşta yenilen Osmanlı İmparatorluğu herkesin iyi bildiği Ayastofanos andlaşmasını imzaladı. Bu andlaşmanın şartları çok ağırdı : Büyük bir Bulgaristan kuruluyordu. 93 savaşı adile anılan bu çarpışmada, Osmanlı İmparatorluğunun parçalandığını görmekteyiz: Karadağ, Sırbistan ve Romanyanın bağımsızlıkları kabul edildikten başka Romanyaya Dobruca verilmiştir.

Bu aralık, Avrupa muvazenesinde önemli bir rol oynayacak olan kuvvetli bir Almanya kurulmaktadır. Nitekim Berlinde bir kongre toplanmıştır. Bismarkın başkanlığı altında toplanan Berlin kongresinde, Bulgaristan küçütülmüştür. Bu kongrede boğazlar hakkında yeni bir hüküm konmamıştır. Sadece, kongrede 1871 boğazlar bağıtı, İngilterenin temsilcisi Lord Salisbury ile Rusyanın temsilcisi Schouvanof'un yorumlarına uğramıştır. Lord Salisbury : bizim boğazlar hakkında taahhüdümüz yalnız Padişaha karşıdır, demiştir. Schouvanof ise: İngiliz temsilcisinin kasdını anlayamadım; bizim bildigimiz Rusyanın taahhüdü yalnız Padişaha değil, herkese karşıdır, diye cevap vermiştir. Kongrede, daha fazla ileri gidilmemiş ve bu kadarla yetinilmiştir.

Acaba, İngilterenin böyle konuşmasına ne mana verilebilir.

1885 Yılında Salisbury, lordlar kamarasında bu nokta üzerinde açıklamalar yapmıştır. Bu açıkla-

madan, İngiltere ile Rusya arasında bir savaş çıktığında, öteki devletlerin müdahalesi olmaksızın, İngilterenin karadenize 1856 da olduğu gibi, donanmasını sokmakta serbest kalabilmesini sağlamak istediği anlaşılmaktadır.

Boğazlar hakkında hukuki rejim böylece devam ederken 1908 de Meşrutiyet ilân edildi. Meşrutiyetten sonra kendini gösteren Bosna - Hersek dolayısiyle boğazlar meselesi bir kere daha dünyayı ilgilendirdi: Gerçekten, berlin kongresinden beri nüfuz ve eğemenliği büyümekte olan Almanya, müttefiki Avusturyanın, Bosna - Herseki alması üzerine, Anadolu ve İraka doğru uzanmak sevdasına düştü. Böylece, Almanyanın balkan siyaseti ortaya çıktı...

Artık, birinci dünya savaşına yaklaşmaktayız:

Tunus meselesinde Fransaya gücenen İtalya, Almanya - Avusturya ittifakına girdi. Biraz sonra Fransız - Rus andlaşması oldu. Sömürge paylaşmasında, Fransa ile İngiltere birleşti. Avrupada ki bu siyasî birleşmeler, menfaatlerin yeni şekilde çatışmasına sebep oldu. Almanya, Osmanlı imparatorluğun da, medenileşme bakımından Fransanın, koruyuculuk bakımından İngilterenin, eğemenlik bakımından Rusyanın yerini almak istemektedir.

Gerçekten, Osmanlı İmparatorluğu ve boğazlar, Rusya ve İngilte için bir vasıta idi. Almanya için ise bir gaye olmuştu.

Boğazların, Almanya için bir gaye olması İngiliz siyasetini değiştirdi mi?

İngiltere, Almanya ile Rusya arasında Rusyayı tercih etti. Ve Asyadaki İngiliz - Rus menfaatlerinin düzenlenmesine karşılık boğazları Ruslara vadei.

Bu durum karşısında babıâli nasıl davrandı?

Bu durum karşısında artık, İngiltere ile Rusya arasında muvazene siyaseti yürütülemezdi. Bu sebeple Almanyanın yakınlaşmasına engel olunmadı.

En sonunda siyasi durum, 2 Ağustos 1914 de Osmanlı imparatorluğunu Rusyaya karşı Almanya ile bir ittifak andlaşması yapmak zorunda bırakmıştır. Böylece, boğazların rolü değişmiş ve müttefiklerin ulaştırma işleri kesilmiştir. Bunun sonucu olarak Rusya, Karadenize yeniden hapsedilmiştir.

Birinci dünya savaşının sonucu herkesçe bilinmektedir. Bu savaşta Osmanlılar yenilmiştir. Fakat, boğazların kapatılmış olması karşı taraf için çok acı olmuştur.

1 — Çarlık Rusyası bu yüzden yıkılmıştır.

2 — Savaş bu sebeple dört yıl sürmüştür.

3 — Romanyaya hiç yardım edilememiştir.

4 — Bu yüzden müttefiklerin hesabı yanlış çıkmış ve kayıpları önemli bir yekûn tutmuştur.

Birinci dünya savaşının bitmesile, boğazların andlaşma ile kapalılık dönemi de sona ermektedir.

III — BOGAZLARIN MAHDUT AÇIKLIK dönemi:

1913 Savaşı sonunda, Osmanlı imparatorluğu büyük çatırtılarla yıkılırken boğazların durumu ne olacaktı?

Bu hususta, savaşı kazananlar

Kalpte

M uhtacın koluna girersen eğer
E linden de tutmaz ne garip şeydir
R ızkına el atar şerefe değer
H ak yolunu tutmaz ne garip şeydir.

A yaklar altında kalır yaptığın
M erak etme öcu alır taptığın

E yvah demem beni bulur kaptığın
T anrıdan korkmamak ne garip şeydir.

müspet bir sonuca varamamışlardı İngilizler beyoğlunu, Fransızlar İstanbul bölgesini, İtalyanlar Üsküdarı işgal etmişlerdi.

Boğazlar hakkında gerçek rejimin ilk esaslarını " Millî Misak ,, ta bulmaktayız. "Millî Misak,, ise, bugün hatıralarını saygı ile yadettiğimiz genç bir iradenin, yılmıyan bir adamın, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Paşanın başkanlık ettiği bir kurultaydan çıkıyordu.

Gerçekten " Millî Misak ,, ın dördüncü maddesi şöyle demekte idi:

"Makarrı hilâfeti islâmiye ve payıtahtı saltanatı seniyye ve merkezi hükûmeti osmaniye olan İstanbul şehrile Marmara denizinin emniyeti her türlü halelden masun olmalıdır. Bu esas mahfuz kalmak şartile Akdeniz ve Karadeniz boğazlarının ticareti âleme ve beynelmilel münakalâta küşadı hakkında bizimle sair bilumum alâkadar devletlerin müttefikan verecekleri karar muteberdir.,,

Bu kongrede tesbit edilen bir şekil yoktu. Esası korumak üzere şekilde bir andlaşma yapmak lâzımdı. Kanını yerinde akıtarak millî savaşı kazanan Türk, zekâsını da yerinde kullandı; bu şekli Lozanda tespit ettirdi.

Lozan, fiilî bir hali hukukan dünyaya tanıtan milletlerarası bir âbidedir. Yüzyıllar boyunca acılar çeken bir milletin şahlanmasıdır. Türk milleti Lozan, Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü'ye borçludur.

LOZAN:

Lozanda kabul edilen esaslara göre:

Ticaret gemileri:

A — Barışta tam serbestlik.

B — Türkiye tarafsız ise: Ulaştırmayı güçleştirecek bir tedbir almıyacak.

C — Türkiye savaşta ise; Tarafsız devletler gemileri düşman taşımamak şartile geçer.

Savaş gemileri:

A — Barışta belli miktarda tam serbestlik.

B — Türkiye tarafsız ise; Geçecek kuvvetlerde tahdit yoktur.

C — Türkiye savaşta ise: Tarafsız devletler gemileri geçebilir.

Lozan andlaşmasının Türkiye Cumhuriyetine yüklediği bir kayıt vardı; o da boğazların askersiz bir halde bulundurulması, yani, tahkim edilmemesi idi.

Bundan sonraki zamanlarda Türkiye "Ata,, sının çizdiği "Yurtta barış, cihanda barış,, siyaseti ile bütün devletlerin sempatisini kazanıyordu. bu istikrar siyasetile "Revisioniste,, devletlerden uzaklaşıyor ve İngiltere ve Fransaya yaklaşıyordu.

İtalyanın Habeş seferi dolayısile boğazları tahkim etmeyi millî varlığı için lüzumlu gören Türkiye Cumhuriyeti, devletlere gönderdiği bir genelge ile, boğazlar hakkında bir konferansın acele toplanmasını istedi. Türkiye Cumhuriyeti boğazların durumun yeniden gözden geçirilmesini ve askersiz

BEKÂRLIK

N. Kalpakçıoğlu'na

Kimse tanımıyor şehirde beni ;
Ruhum eskisinden daha kalender
Bir değişiklik yok etrafta yeni,
Günler biteviye, hayat bir keder.

Kitaplarım döküm saçım masamda
O kadar tenbelim odam toz dolu,
Can sıkıntısile okuyorsam da
Zormuş şu bekârlık doğrusuda bu

. . . .
. . . .

Postacı gelmedi dostlar vefasız.
Sevgili uzakta günler vefasız .

Yusuf KIZILKAYA

Bir Karış Toprak

Gözümüz yok cihanın bir karış toprağında,
Verilecek bir karış toprağımız yok bizim.
Ayla yıldız durdukça Türkün al bayrağında
Verilecek bir karış toprağımız yok bizim.

Bir karış toprak için canımız kurban o'na,
Söz verdik o'nun için Ankara'da yatana,
Kimse el uzatmasın, göz koymasın vatana,
Verilecek bir karış toprağımız yok bizim.

Onsekiz milyon kalbin çarptığı bu beldeye,
Hele bir göz dikile, hele ki bir el deye,
Onsekiz milyon kişi benzer birer efeye,
Hak uğrunda kanını, canını verenleriz,

Korkumuz yok kimseden, sözden asla yılmayız,
Daimâ dik başımız, lâfa boyun eğmeyiz,
Hülyaya kapılmayız, boş hayaller kurmayız,
Ay yıldızlı sancağa canını verenleriz.

Burhan SUNAR

bölge kaydının kaldırılmasını istedi. Türkiyenin isteği yerine getirildi.

Gerçekten, Montrö andlaşması Lozandan farklıdır. birinci fark: askersiz bölge kaldırılmış ve boğazlar tahkim edilerek yasak bölge haline getirilmiştir. İkincisi : savaş gemilerile ticaret gemilerinin tâbi olacakları rejim arasında büyük farklar vardır. Üçüncüsü : Uçaklar hakkında konan bazı kayıtlar vardır.

Kısaca: boğazları ilgilendiren esaslar baştan aşağı elden geçirilmiştir.

Bu farklara rağmen, yukarıda yaptığımız genel tasnife göre, Montrö boğazlar bağıtı da, açıklık dediğimiz dönemin içindedir. Yani, tarafsızlık ve serbestlik fikirlerinin sonucu olarak Türkiyenin ve karadeniz sahilindeki devletlerin hayatî menfaatleri ve emniyeti göz önünde tutulmuş ve mahdut bir şekilde boğazların açıklığı esası kabul edilmiştir. Ancak, bu açıklığın ne gibi şartlar içinde olacağı bağıtta yazılıdır.

MONTRÖ :

Montrö andlaşmasına göre:

Ticaret gemileri :

A — Barışta tam serbestlik

b — Savaş zamanı Türkiye savaşta değilse: yine tam serbestlik

C — Türkiye savaşta ise: Tarafsız devlet gemileri düşmana hiç bir suretle yardım etmemek şartile boğazlardan ancak gündüzleri geçebilir.

D — Türkiye kendini çok yakın bir savaş tehlikesile karşı karşıya telakki ettiği takdirde: Yine geçiş sebest ise de, bunun gündüz olması şarttır.

Savaş gemileri :

a — barış zamanında: hafif su üstü gemileri geçebilir.

Yalnız, önceden haber verilmeli ve bu geçiş gündüz olmalıdır. büyük tonajdakiler, birer birer ve yanlarında en çok iki torpido ile geçerler.

Denizaltı gemileri: Gündüz su üstünde geçebilirler.

Kısaca: Karadeniz kıyısında oturmıyan devletlerin savaş gemilerinin geçişinde tonaj tahdidi konmuştur.

b — Savaş zamanında Türkiye savaşta değilse: Tarafsızlar barış zamanında olduğu gibi geçerler. Savaşta olanlar geçemez.

Ancak, Milletler Cemiyeti bağıtı çerçevesi içinde yapılan bir karşılıklı yardım andlaşması gereğince, saldırışa uğrıyan bir devlete yapılacak yardım müstesnâdır.

c — Türkiye savaşta ise: Hiç bir savaş gemisi geçemez. Bunların geçmesi tamamen Türkiyenin isteğine bağlıdır.

d — Türkiye, kendini yakın bir tehlike ile karşı karşıya telâkki ettiği takdirde : aynı tetbirleri almaya yetkilidir.

bunlar, devam edegelmekte olan boğazların mahdut açıklık döneminin yürürlükte olan hükümleridir. Türkiye bu hükümlerden çok faydalanacaktır.

Birinci dünya savaşından sonra Avrupanın iktisadî ve siyasî işleri bir türlü düzenlenememişti. Milletler Cemiyeti, beklenen rolü oynayamıyordu.

Çünkü :

Rusyada büyük çatırtılarla yıkılan çarlığın yerine yeni bir komünizma ideolojisi kuruluyordu.

Versay barış andlaşması hükümleri altında inleyen bir Almanyada Hitlerizm ortaya çıkıyordu. İtalya, memnun olmayan devletler arasında idi. Musolininin idaresinde Faşizm kurulmuştu.

Orta Avrupada, avusturya ve Macaristan ile bulgaristan, birinci dünya savaşından memnun çıkmayan devletler arasında idi.

İktidar mevkiine geçen Nazizm in ihtiraslarına son yoktu. Versay andlaşması yırtıldı. Führer, çizdiği siyaseti yürütmek için, dışarıda memnun olmıyan develetlerin durumundan faydalandı. Dış durumunu kuvvetlendiren almanya, çevresindeki küçük devletleri birer birer ilhak etmeye başladı. Milletlerarası kaide ve hakların ihlâli biribirini takip ediyordu. altı yıl sürecek olan ikinci dünya savaşı için sebepler çoğalmıştı.

1939 yılının Eylülünde başlıyan ikinci dünya savaşının bilançosu korkunçtur. bu savaşın derinliklerine girmek konumuz dışındadır. bu savaşta konumuzu ilgilendiren nokta şudur: Türkiye bu savaşın üstünde kaldı ve bu üstün durumunu sağlamak için de, boğazlar andlaşmasının (D) fıkrasından faydalandı.

İşte, Boğazlar hakkında konmuş olan hükümler, ikinci dünya savaşında hiç bir devletin itirazına yol açmadan, Türkiyenin kendi varlığını sağlıyon siyasetini takip edebilmesine yardım etti ise, bu, yüzyıllar boyunca acı ve tatlı edinilen tecrübelerin bir sonucudur. bu sonuç, Tüak siyasetinin başarısıdır.

bu, başarıyı da, Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü'ye borçluyuz.

Komşumuz Sovyet Rusyanın, zaman zaman resmî olmıyan sessisine göre boğazların hukukî durumundan memnun olmadığı anlaşılmaktadır. Onun istediği şekil : Mümkünse boğazları almak, değilse bağazlara hakim olmak için Türkiye ile anlaşmaktır.

Birincisi: boğazları kimseye vermek niyetinde değiliz.

İkincisi: Gizli diplomasinin, pazarlık usûlünün, muvazeneyi tavizlerle tutmak sisteminin harp ile sonuçlandığını ikinci dünya savaşı bir kere daha göstermiştir. bu sistemlerin modası artık geçmiştir. birleşmiş milletler anlaşmasını imza ve tasdik etmiş olan devletler eğer barış istiyorsa, özü sözü , içi dışı bir olan türkler gibi davranmak zorundadırlar.

Öte yandan, hukukta bir esas vardır: bir andaşma nasıl ve ne şekilde yapılmışsa, onun değiştirilmesi de aynı şekil ve kaidelerle yapılır.

Boğazların hukukî durumu, yeni dünya şartlarının etkisile değiştirilmek iteniyorsa, bu, tıpkı kurulmasında olduğu gibi, Milletler arası bir " boğazlkr Konferansı „ nın foplanmasile kabildir.

Böyle bir konferans toplanırsa bizim için esas "Millî Misak" takinin aynı olacaktır.

Boğazlar bizimdir; başka devletlerin menfaatleri de düşünülerek yeni bir geçiş şekline varılabilir.

Dr. Necmi Osten

Hadn, Mozart ve Beethoven

E. TH. A. HOFFMANN'DAN ÇEVİREN

Sevim OYHON

Bugünkü musikinin yaratıcıları Mozart ve Haydn bize önce tam bir zafer halindeki san'atı gösteriyorlar. Onlara tam bir sevgi ile bakan ve içlerine nüfuz eden Beethoven'dir. Bu üç üstadın komposition'ları san'atın kendine has varlığının samimî heyecanları içinde aynı romantik havayı teneffüs ederler. Eserlerinin karekteri hissolunabilir bir şekilde ayrılır.

Çocuk ruhunun şen ifadesi Haydn'ın komposition'larında görülür. Senfonileri bizi göz alabildiği kadar yeşil koruluğa, mes'ut insanların neş'eli renk renk kalabalığına götürür. Sıra sıra dizilmiş delikanlılar ve genç kızlar dans ederek geçip giderler; ağaçların ve gül dallarının arkasındaki şen çocuklar biribirleriyle şakalaşarak çiçek atarlar. Ebedî gençlikteki gibi sevgi dolu saadet dolu bir hayat; elemsiz, ıztırapsız, yalnız uzakta akşam kızıllığının parlaklığında dalgalanan, yaklaşmayan, kaybolmayan ve orada bulundukça gece olmayan, zira dağdan ve koruluktan yanan akşam kızıllığının bizzat kendisi olan, âşık hayale karşı tatlı, hüzünlü bir istek.

Bizi, fikir dünyasının derinliklerine Mozart götürür. Korku etrafımızdadır, fakat bu korku sonsuzluğun daha çok zahmatsiz bir sezişidir. Sevgi ve elem tatlı hayalî seslerde çınlar. Gece, parlak erguvanî bir ışık halinde yükselir ve biz, tarifi imkânsız bir hasretle, samimiyetle bizi kendi tarafına çağıran, ebedî danslar halinde bulutlar arasında dolaşan hayallerin arkasından sürükleniriz.

Beethoven'in musikisi de bize büyüklük ve sonsuzluk dünyasının kapılarını açar. Kızıl ışıklar, bu dünyanın gecesine atılırlar ve biz, içinde sevinçli sesler yükselen, hırs ve arzunun yok olduğu sonsuz hasretin ıztırabını değil, aşağı yukarı sallanan, bizi gittikçe dar bir şekilde kuşatan ve mahveden dev cüsseli göl-

Bizim Denizler

Yazan : **S. Süha GÖKSAN**

Mâvi enginlerin arslanı levent Barbaros, Kuğu gibi kalyonunun güvertesinde elini gözlerinin üzerine koyup sonsuz ufuklara baktığı zaman Akdeniz için «bu göl bize dar geliyor...» derdi... Asırlar oldu ki: Cografyamızın içinde Karadenizi, Akdenizi hatta Kızıldenizi oyuncak birer su birikintisi gibi seyrettik... Turgutların, Uluçların, Pirî reislerin yelkenlileri bu üç büyük denizin enginlerine sığamaz olmuşlardı.

Türk yelkenlisinin direğinde ki yıldızlı bayrağı güneş, İspanya kıyılarında, Afrika sularında nasıl seyrediyorsa , Sivastopol önlerinde de ayni ihtişamla selamlıyordu.. Fakat zaman, zalim bir sihirbazdır. Ta Viyana önlerine kadar giden ordularımız na-

---

geleri görürüz ve sevgi, ümit ve neş'enin kendi kendini yiyip bitirerek, zarar vermeden hırs ve arzunun çok sesli ahengi ile göğsümüzü paralamak istediği bu ızdırapta yaşamağa devam eder, gözlerine büyüleyici hayaletler görünen kimseler oluruz.

Romantik zevk az bulunur, fakat romantik kabiliyet daha az bulunur. Bu sebepten sesleri romantik dünyasını aydınlatan ve ses verebilen herhalde pek az Lyra'lar (1) vardır.

Haydn, beşerî hayat içinde insana ait her şeyi romantik telâkki eder. O, daha çok sonsuz değerli ve anlaşılabilir bir san'attır.

Mozart, daha ziyade içinde cinlerin, perilerin bulunduğu insan fevkinde ve harukulâde olan şeyleri alır.

Beethoven'in musukisi ise, korku, dehşet ve ızdırabı terennüm eder ve romantiğin mahiyetini teşkil eden o sonsuz hasreti uyandırır. O, tam bir romantik kompozitördür, bundan da Beethoven'in belirsiz arzunun karekterini değil, bilâkis bu hisleri sonsuzluk ülkesine girdiği vakit kelimelerle ifade eden sözlü musikide daha az muvaffak olduğu çıkarılabilir mi ?

E. Th. A. Hoffmann'dan çeviren

Sevim OYHON

(1) Eski Yunanlıların bir nevi çalğısı

sıl gerilemeğe, yiğit akıncılarımızın naralar savurduğu yeşil ovalar nasıl elimizden birer birer uzaklaşmağa başladıysa Osmanlı saltanatının bozgun devirlerinde denizlerimizde bulandı; dalgalandı; parçalana parçalana paylaşıldı; agyar ellerine geçti.

Dünyaya büyük taçları, nihayetsiz ülkeleri bir sadaka gibi dağıtan muhterem Kanuni, kaptilasyonu da kapucunun eline bırakılan bir bahşiş gibi veriverrmişti. Bu sadakanın nasıl bir âfet olduğunu sonra biz asırlar boyu milletce anlamıştır.

Devirler devirleri kovalarken Türkün kılıcı kınına girmiyor, yangınlar, siyah bulutlar, yıldırımlar ülkenin ufuklarından ayrılmıyordu... Her safhasiyle Osmanlı devletinin bahtı için kara günler hazırlayan tarih bir zaman geldi ki koca imparatorluğun çerçevesinde harabe haline gelmiş bir vatanla, baskına, vurguna uğramış bir milletin hazin manzarasiyle karşılaştı... "Sevr„ şanlı bir milleti haritadan silmek isterken Tanrı 19 Mayıs kahramanını Anadoluda şahlandırdı. Lozan Türk kanından doğan şehametin bir timsali gibi Sevr'i tepeledi. Sevrle beraber karabâhtı da tepeledi. Aydınlık ufuklara yöneldik...

Bir zamanlar üç büyük denizi göl yapan donanmamız, ticaret filomuz atlas yelkenleriyle zaferden zafere koşar; gözleri kamaştıran bir servetle cihanı kıskandırırdı. Fakat Osmanlı saltanatının son günleri deniz âlemimiz için de yürekler acısı olmuştu. Elimizde kalan karadenizin bir kıyısiyle, Akdenizin bir kenarına yolculuk yapmamız için bile yabancı devlet gemilerinin bayrağına paramızla muhtaç olurduk. Kapotaj hakkına onlar sahiptiler. Güzel denizlerimizde gülerek eğlenerek onlar dolaşırlardı. . .

1923 de hepsi köhne, demode ve iptidaî gemilerden ibaret olarak elimizde bulunan gemilerin tonajı 34 bini geçmiyordu. . . Lozanda kapitilasyonu kaldıran Türk enerjisi 1-Temmuz-1926 da yaptığı bir kanunla Türk kapotaj hakkının yalnız bizim gemilere ait olduğunu bütün dünyaya ilân etti. . . O günden sonra bütün gemilerimizi yenileyen Cümhuriyet hükûmeti 20 yıl içinde tonaj yekûnunu yirmi misline çıkardı. . . Bugün billor sularımızda yalnız bizim bayrağımız dalgalanır; bizim kuğularımız dolaşır. İçimizdeki ferahlık; başımızdaki diklik ve şereflilik kadar yücedir.

Tırhanlar, Kadeşler, Ankaralar, Egeler... Bunlar bizim enginlerin süsüdür . . . Yavuzlar, Mecdiyeler, Kocatepeler bayrağımızın. istiklâlimizin ve kudretli bir Devlet oluşumuzun timsalleridir, İşte biz onun için 1-Temmuzda bayram yapıyoruz. Onun içindir ki: Atatürk diyarlarının denizleri mes'ut ve sakin bir âlemdir ve yiğit Barbaroslar Arslan Turgutlar bunun için mezarlarında rahat rahat uyuyorlar . . .

S. Süha GÖKSAN

Roman ve Cervantes

Yazan : **Osman Turgut Pamirli**

Zamanımızdan "350„ yıl önce; dünya roman anlayışına, asırların üstünde yeni bir görüş ve devamlı bir idrak getiren dâhi "Cervantes„ 1547 de: kastilyanın küçük bir kasabasında doğmuş bir İspanyol edibidir.

"1616„ da öldü. 69 yıllık ömründe hayatın her türlü kahrını tanıyan büyük romancı; ailesinden, tescilli esâletle müthiş denecek derecede fakirliği birlikte miras salmıştı.

"Cervantes„ "Rodrigo Cevrantes„ adlı bir köy cerrahının altı çocuğundan biridir. Şefkatile tanılan anası "Dona Leon de cortin„ çocuklarına bilhassa küçük Saavera Ceraantes'e fevkalâde ihtimam gösteren bir kadındı.

Cervantes tahsil çağlarında iken ailesinin hayatına bir yol vermekten imkânsızlığını anlayınca, içinde taşıdığı; bilmek, öğrenmek tanımak arzularının tahrikiyle Salamanka'ya gitti. Ve Üniversitenin hukuk ve ilâhiyat şubelerine iki sene fasılasız olarak devam etti. Bu tarihten sonra kendini hayatın kucağına bırakan dâhi romancı 350 sene önce İspanyol sosyetesinin zaruretlerine uyarak hemen hertürlü işlere karıştı. Memur, Asker, Allâha ve kırala hadim insanî içtimaî işlerin hassas ruhlu adamı olarak yaşadı. Harp etti. Kolunu verdi. Esir düştü hüriyetini kaybetti. Memur iken beceriksizliği yüzünden suistimali tesbit edildi; hapse girdi.

Yaşama imkânlarının çeşitli vasıtalarını birbir denemiş olan cervantes nihayet yaşıyabilmek için kaleminden başka müracaat edecek para olmadığına inandı. Bu suretle büyük küçük birçok tiyatro eserleri kaleme aldı.

"L'İngemiux hidalgo don Quichotte de la Nanche„ romanı kalemine güvenine bu kat'i kararı neticesinde meydana geldi. İlk cildini hapsolduğu sıralarda yazdığını söyliyenler vardı. Bu kanaat

bizzat müellifin ilk cilde yazdığı mukaddemedeki bazı imalarla kuvvetlenmektedir. Eser neşrinden evvel sanat muhitinde duyulmuş hakkında yazılar neşredilmişti. Hatta devrin yazıcılarından İspanyol edibi Lope de ve ga eser neşredilmeden müthiş bir tenkidini bile yapmıştı.

"Lope„ bu tenkidinde "Cevrantesten fena bir muharrir ve (Don' Quichotte) romanına rağbet ve hürmet gösterecek tek ahmak çıkmaz„ diye işaret ediyordu. Gerek zamanında ve gerekse 350 senedir, Bunun aksi kanaatlara sahip olarak yaşandığı düşünülürse bu tenkidin ne garip bir tecelliye uğradığı kolayca anlaşılır.

"Don quichotte„ u ilk defa "Cevrantes„ daha çok alışık olduğu küçük hikâye şeklinde düşünmüştü. Fakat mevzuun gittikçe büyümesi ve kendi kendini beslemiş olması onu roman haline soktu. 16 asır İspanyasını canlandıran eser, bu suretle vücuda geldi.

"Don Quichotte„ un mevzuu baştan başa : zamanın asıl zadeleri, şovalyeleri, sanatkârları, kibarları, papazları, esnaf, köylü, berber, katırcı, aşçı, Jandarma, mahkûm ve nihayet kibar kadınları ateşli, kızları, dilenci ve hizmetçileri ile doludur. Bütün bu insanlar romanda derin bir görüş ve emsalsiz tasvir kuvvetiyle yaşar.

Romanın iki cildi de gerek tasvirleri ve gerekse espirilerinin bolluğu bakımından fevkâlâde zengindir.. Devrin tanınmış şahsiyetlerini iğnelemesi ve bütün bunlardaki ifade kudreti bu İspanyol romancısını 20 ci asırda roman sanatında bir irtifa olarak gösterilmesine kâfi görülmektedir. Cevrantes "Don Quichotte„ un yaratılmasından nasıl bir hayat ve dünya görüşü endişesi duymuşsa, eserin hemen herkes tarafından okunabilmesini de aynı surette hazırlıyabilmiştir.

"Don Quichotte„ fikir muhtevası ve ideali bakımından tetkik edilince: Dünya çocuk edebiyatının bir numaralı kitabı olarak kabul ediliyor. Romanı yaş ve seviye farkı gözetmeden, her çağda ve tipte okuyucunun severek okuması, bunun yaşıyan delilidir. Çocuk okur sahifelerinde dünyasını bulur, entellektüel okur onda insanın dıramını yaşar... Orta seviyedekiler fani ömürlerin otopüyasını anlamış olarak başlarını kaldırırlar. Orta çağ her türlü dekoruyle bu romanda mevcuttur.

Aradan yüz yıllar geçmiş olmasına rağmen "Cevrantesin„ Quichotte'u mizahi edebiyatın tescilli kahramanıdır. Don [Quiqchotte dünyanın her kıtasında bu gibi insanlar için kullanılan, tek sıfattır.

Cervantese gelinceye kadar orta çağ romanı : Hayat oluşların dışında bellenmiş mazmunlarla karışık ifadelerin elinde idi. Yani oluştan veya olması düşünülenden ziyade vukuuna imkân görül-

miyen hadiselerin muhayyile kudretile ortaya konuşu bu roman nevinin esasını verirdi.

"Don Quichotte„ yep yeni bir çığır açtı. Mevcut roman tekniğinin bütün hudutlarını çiğnedi. Muhayyilenin yerine hayatı koydu. Okuyucular için, ıstıfâ ameliyesini yıktı. İnsanlığı konu aldı. Çocuklar, genç kızlar, deli kanlılar, yaşlılar okumuşlar ve okumamışlar Don Quichotte'a ka'ri oldu. Realist kıymetlerle işaretlenen kahramanlar, zamanın ötesinde bir görüş taşırlar.

Edebiyatı hayata tatbik etmenin zavallılığını derin bir görüşle yaşatabilen Cevrantes romanın kahramanı "Don quichotte'„, a bizi her zaman etrafımızda yaşıyan kimselermiş gibi acındırır.

Çocuklar çok defa bu yalancı pehlivanla beraber olurlar. Temizlik, doğruluk iyi olmak endişesini makul davranışlarla birleştiremediği için kahraman eserin sonuna kadar iyi niyetlerini imkânsızlıklar içinde boğar. Netice: sanattan hayat değil, hayattan sanatın doğabileceğine inanmış olarak gözlerini yumar.

"Don quichotte„ un tamam ve kısaltılmış şekilleri bütün dünya dillerine defalarca çevrilmiş ve yüz yıllardanberi insanlığı meşgul etmiş muazzam bir eserdir. Bizde de birçok kısaltılmış şekilleri çıkmıştır. Onun açık bir dille tam ve anlatışlı metnine gayretli kitapçı İbrahim Hilmi Çığıraçanın himmet ve Hamdi Varoğlu gibi değerli bir mütercimin gayretile kavuşabildik. İki büyük cild halinde resimli olarak yayınlanan eser her bakımdan fevkâlâdedir.

OSMAN TURGUT PAMİRLİ

Sarışın Hayal

Gençliğimin ilk çağı deli bir gönlüm vardı
Coşardı bir çağlıyan gibi durmaz akardı.
Çağıldayan bir suyun içindeki taşlardı
Çeşit çeşit güzeller geçti yazlar ve kışlar.

Çekildiler gittiler önümden sevgililer
Saçları ondüleli, saçları örgülüler.
Şimdi nerde bilmem, nerde gömülüler
Ararım her birini; ah o nazlı bakışlar.

O esmerler, kumrallar onların tatlı vaadı.
Hüzünlü gecelerde yüreğim sızıldadı.
Onların sevgileri nasıl beni boğmadı.
Bâzısının gözünde esrar dolu bakışlar.

Bir sarışın kadın var: aşınmıyan bir kaya
Sevgi ateşi ile başladım tutuşmaya
Yıllar geçti aklımdan çıkmadı o kanarya
Gözlerim yaşararak anarım ben adını.,.

Hüsnü ŞUŞUT

Turizm bakımından

şarki Karadeniz Sahillerimiz

Yazan : **Alâettin GÜNEYSU**

Harp sonunda milletlerarasında dostluk bağlarını kuvvetlendirmek, yıkılan yerleri inşa etmek ve insanlığa daimi bir sulh ve refah temin etmek yolunda tasarlanan bir takım plânlar var ki, şimdiki halde bunlar "İspanyada şato yapmak„ kabilinden olsa bile, İnsanları aydın ufuklara ulaştırmak niyetiyle ortaya konması bakımından gönül açıcıdır.

Diğer milletler gibi biz de iktisadi ve sosyal meselelerimizin düzenini korumak için bir takım tedbirler alıyoruz ve harp sonrası sulhu için projeler kuruyoruz. Memleketimizin iyiye ve doğruya gitmesi yolundaki düşüncelerimizden biri de, harpten sonra Türkiyeyi tanıtmaktır. Basın ve yayın U. Müdürlüğü tarafından neşrolunan "Guide touristique„ adlı bir dergi bu işe verilen ehemmiyeti göstermektedir. Diğer yandan, İstanbulun fethinin 500 üncü yıldönümünü kutlamak için bir komitenin seçimi ve Bergama şehri harabelerinin yabancılara gösterilebilecek bir duruma getirilmesi bu husustaki çalışmalar arasındadır.

Turizm denince hatırımıza gelen tarihi eserleri ve tabii güzellikleriyle tanınmış birkaç büyük şehrimizdir. Gerçi, İstanbul İzmir ve Bursa ençok görülmesi lâzım olan tarihi şehirlerdir. Bununla beraber Anadolumuzun gezilmeğe, görülmeğe ve araştırılmıya değer o kadar çok yerleri vardır ki. Şarki Karadeniz sahilleri bu hususta en başta gelir. Samsun, Ordu, Gireson, Trabzon, Rize ve Hopayı fındığı hamsisi, yağı ve portakalı ile olduğu kadar tabii güzellikleri ve tarihi eserlerile de tanıtmalıyız. Eski (Trapezus), (Cerassus) (Kotyara) şehirlerine ait izerler den sur ve rıhtım harabeleri, Arityas adasında Klod ve Otrer adlı Amazon kraliçelerinin Mars harp ilâhına ithafen inşa ettirdikleri mabedin harebeleri. Tirebolu (Tripolis) deki tarihi kaya ve Şebinkarahisarın tarihi hadiselere sahne olmuş muazzam kalesi.. Ksenofon'un geçtiği ve Lucullus'un ilk defa kiraz fidanını alarak Roma yoluyla dünyaya tanıttığı bu sahiller görülmeğe, gezilmeğe değer yerlerdir.

Bir tesadüf eseri tanıştığım rahmetli şair Mehmet Emin Yurdakul bana demişti ki: "Ben şiirlerimin ilhamını Şebinkarahisarın kalesinden ve oraların dağlarından ırmaklarından aldım.

Bir şairi dile getiren bu yeşil yerler elbette yabancılarıda kendine getirir. Fakat diyeceksiniz ki: "Seyyah denilen adam ağzında piposu omuzunda fotoğraf makinası ve dürbini, altında otomobili ile rahat bir vaziyette dolaşmak ister..„

Doğru söze ne denir ? . . .

Alâettin GÜNEYSU

G E L!.

— BAŞBUĞ'u Beklerken —

Yollarda kalan gözlerimiz güldüler içten ,
BAŞBUĞ! . . coşuyor Milletinin gönlü sevinçten,
Gel! . . gel de bizim kalbimizin hasreti dinsin.
Gel! . . gel de bu Millet seni görmekle sevinsin.
Uçsun, kanat açsın; bu gönüller heyecandan,
Gel! . . gel de yaşat bizlere bir gün de LOZAN'dan
Yansın da tutuşsun içimin hasreti yer yer
Bitsin, yeter artık bu uzun bekleyiş önder
Gel! . . gel de hatırlat
— BU VATAN ÖLMİYECEKTİR.
Gel! . . gel de hatırlat
— BU VATAN DÜŞMANA TEKTİR.
Anlat! bana şanlar dolu tarihimi anlat,
Kalbimde yanan sevgiye bir parçada sen kat.
Sen ver! bana DUMLUPINAR'dan İNÖNÜNÜ'nden
Sen ver! bana mazide ki çok şanlı gününden.
Yollarda kalan gözlerimiz güldüler içten,
BAŞBUĞ! . . coşuyor Milletinin gönlü sevinçten.
28 - 5 - 946

Nurettin ÖZDEMİR

Gölgelerin Dili

Bu serin gecede gölgelerin süslediği bahçemde komşumun, şimdi uyuyan kızını düşünüyorum: Gecenin sessizliği içinde onun mışıl mışıl uyuyuşunu. . . Mes'ut kız, günün yeknesak hayatından yorgun kedersiz, tasasız yuvasında, yarına yeni bir ümitle atılmak için dinleniyor. Zavallı yavrucak yarından çok şey bekliyor. Esmer yüzünün biraz gölgelendiği, dik mağrur başının büküldüğü, vahşi temiz çocuk ruhunun bulutlandığı gün hayatı tanımış olacak. . . Onun çağındaki kahkahalarımın bugün bir hıçkırık, binbir ümitle dolu olan kalbimin şimdi kırık olduğunu ona anlatmak onun neşesini çalmak değilmidir? Geçen birkaç güzel günü onun ağzından dinleyip, yarının da öyle olacağını söylemek, en kısa zamanda yalancı çıkmak olmıyacak mı? Olsun hayatın bütün bir fedakârlık olduğunu vakti gelince öğrensin. Bak: Bende ayın gölgelerle süslediği bu serin gecede on yıl evvelki günlere dönerek bende avunmak istemiyormuyum? On yıl önceki yıldızlı serin gecenin kumral kızını Baltığın dalgalarına, Tunanın sularına, gömmedim mi? O temiz, saf kalbimin kızını soğuk bir Alman, fettan bir Macar dilberiyle karıştırmadım mı?

Mazi çok güzel fakat ona dönüş çok acı. . .

On yıl sonra vahşi ruhlu, esmer kız, benim Yeşil Gireson'umun mağrur, temiz kızı, sönmek bilmeyen sonsuz neşesiyle yıkılan bir kalbin, yapıcısı olacak. Onu hiçbir zaman kalbimden alamıyacaklar, çalamıyacaklar. .

Yabancı

Neylersin?

Neler de gelmedi başımıza
Anamızı, babamızı kaybettik;
Şaşırdık hanyayı Konyayı
Bu kör olası dünyada
Üstelik bir; iki kardeş;
Beş numara bir lâmbanın ışığında
Ders çalışıp imtihan verdik.
Gün oldu :
Tuza ekmek banıp yedik;
"Sererdik amma sır vermedik „
Canımıza okudu ikinci dünya harbi;
Ne üstte kaldı, ne başta.
Halimize güldü arkadaşlar,
Ayıpladılar sırasında.
Amma biz nâmuslu insanlarız;
Karışmayız kimsenin etlisine sütlüsüne
Yaradan fakir yaratmış;
Neylersin?.„

Salih ŞENDİL

Tarihte Boğazlar Meselesi (*)

Yazan : **Mahmut BAYRAMLI**

Mısır Valisi Mehmet Ali Rum ayaklanmasında Osmanlı devletine yaptığı yardıma karşılık, devletten Suriye valiliğini istedi. İsteği reddedildiğinden 1833 tarihinde Osmanlı devletine karşı ayaklandı Padişahın ordularını yenerek Küiahyaya kadar ilerledi. Padişah Mahmut II Avrupa devletlerinden yardım istedi. Rusyadan gayrısı olumlu cevap vermediler. Mahmut II "Denize düşen yılana sarılır !„ diyerek Rusların yardım teklifini kabul etti. Rusya derhal İstanbul boğazına bir kolordu gönderdi. Osmanlı devleti âdeta Rus himayesine girmiş oluyordu. Durumdan olaganüstü kuşkulanan İngiltere, Fransa devletleri meseleye müdehale ettiler. Donanmalarını ege denizine gönderdiler. M. Ali ile Osmanlı devletine Kütahya anlaşmasını imzalattılar. Ruslar boğazı terketmeden Osmanlılarla "Hünkâr iskelesi„ andlaşmasını yaptılar.

Hünkâr iskelesi andlaşması (1833)

Süresi sekiz yıl olan bu andlaşmaya göre Osmanlı, Rus devletleri birbirlerine karşılıklı yardıma söz veriyordu.

Bir valisine karşı duramıyan Osmanlı devletinin Rusyaya yardımı İngiltere ve Fransa devletlerince gülünç ve şüpheli görüldü. Andlaşmanın gizli bir maddesi olacağı kanaatına vardılar.

Hakikaten andlaşmanın gizli bir maddesi vardı. Osmanlı devleti Rusyaya askeri yardımda bulunmıyacak buna karşılık boğazları düşman gemilerine kapayacakdı.

İngiltere, Fransa Hünkâr iskelesi andlaşmasını tanımadılar. Boğazlar meselesini kesin olarak çözümlemek üzere ilgili devlet temsilcileri 1841 de Londrada toplandılar. Londra sözleşmesine göre Osmanlı devleti istese bile boğazlardan hiç bir devletin harp gemileri geçemiyecekti.

Rus çarı Nikola Osmanlı ülkesinin paylaşılması konusunda İngiltere, Fransa devletlerini kandıramayınca 1853 Kırım harbini açtı. Sonunda yenildi. 1856 Paris andlaşmasile boğazların kapalı kalması hükmü yenilendi; Karadenizde Rus donanması bulunmıyacak ve her iki devletin bu deniz kıyısında tersane yapmamaları kararlaştırıldı.

1871 Londra sözleşmesile Osmanlı padişahına barış zamanında boğazları dost ve müttefik harp gemilerine açmak hak ve yetkisi veriliyordu.

1871 — 1914 yılları arasında boğazlar karışık meseleler doğurdu. Mısıra yerleşen İngiltere kapanmasını Rusya "herkese kapalı, kendisine açık„ politikasını güttü. Tuna yoluna egemen olan Avusturya Bosna Herseğin kendine verilmesi takdirinde açılmasını istiyordu 1878 Berlin andlaşmasile bağımsızlaşan Romanya ve Bulgaristanda boğazlar meselesile ilgilenmiye başladılar.

Görülüyor ki boğazların gerçek sahibi Osmanlılar olmasına rağmen bu meselede söz sahibi değildir.

Osmanlılar Londra veya Avrupanın diğer merkezlerinde verilen kararları uygulayan emir kulu bir kapıcı durumundadır! Kendisine boğazları aç dedikleri zaman açacak, kapa denildiğinde kapayacaktır. Özetliyerek diyebiliriz ki yakın zamanlar tarihinde "boğazlar meselesi„ Osmanlı devletinin kendi meselesi olmaktan çıkmış, Avrupa devletlerini kendi aralarında bir mesele görünümünü almıştır.

1914 Birinci dünya harbinde Breslav, Göben adlı Alman harp gemilerinin andlaşmalara aykırı olarak boğazlardan geçmesi Osmanlı devletini harbe sürüklemekte bir sıra olup bittiler yarattı. Harbe giren Osmanlı devleti boğazları kapadı Asrın üstün silâhlarile donanmış İngiliz, Fransız kuvvetleri Çanakkale boğazına saldırdılar. Asırların "Hasta adam„ ı dahi komutanının idaresinde Çanakkale, Arıburnu, Anafartalar zaferlerile düşmanı püskürttü ve denize döktü.

Çarlık Rusya boğazların kapanmasile müttefiklerinden yardım alamadı; içten içe eridi. 1917 - 1918 Bolşevik ihtilâli yıkıldı. İngiliz başbakanı Loyd Corc " boğazların kapanması bizim tarafa takdiri gayrı kabil zararlar açmıştır! diyerek Türk ordusunun mucizesini belirtmiştir.

Zorla boğazı geçemiyen İngiliz ve Fransızlar 30/Ekim/1918 de imzalanan Mondros mütarekesile boğazlardan serbestçe geçmek hakkını aldıkları gibi Çanakkale, İstanbul boğazlarını askeri işgal altına aldılar.

10/Ağustos/1920 tarihli Sevr andlaşmasında boğazlar rejimi:

Türkiye andlaşmalar hükümlerine bağlı kaldıkca İstanbul Türklerde kalacak, aksi halde ellerinden alınacaktır. Boğazlar, bayrağı, bütçesi, kuruluşu ayrı olan bir komisyonun idaresinde bulunacaktır. Bu komiseyonda Türkiyenin üyesi bulunmıyacaktır. Boğazlarda Türk askeri bulunmıyacak jandarma kuvvetlerimiz itilâf devletlerine bağlı olacaktır.

Sultanın Türk milletine karşı irtikap ettikleri hıyanetlerin en büyüğü olan Sevr andlaşmasını anadolunun bağrından fışkıran T. B. Meclisi hükûmeti tanımadı. Sevr zilletini imzalıyan ve imzalatan iç ve dış düşmanları vatan topraklarından söküp attıktan sonra askeri zaferlerini 24-Temmuz 1923 tarihli Lozan andlaşmasile taçlandırdı.

Lozan barışıla boğazlar ve Marmarada geliş gidiş serbestliği kabul edilmiştir,

Barışta ve harpte Türkiye tarafsızca boğazlar ticaret ve harp gemilerine açıktı. Türkiye harpte ise düşmana yardım etmiyen tarafsız devletler gemi ve uçaklarına geçiş serbestir. Yalnız bunlar Türkiyenin kontroluna bağlıdır. Boğazlar bölgesi askersizdir ve bu bölgede tahkimat yapılmıyacaktır. Bir Türk temsilcisinin başkanlığında Fransa, İngiltere, Japonya, İtalya, Rusya, Bulgaristan, Romen, Yunan; Yuğoslav devletlerinin delegelerinden kurulmuş bir boğazlar komisyonu olacaktır.

Komisyon boğazlardaki seyrü seferin cereyan suretini kontrol edecektir. Boğazlar komisyonu milletler cemiyetinin himayesindedir. Boğazlar bölgesinin güvenliği milletler cemiyeti adına İngiltere, Fransa, Japonya İtalya devletleri tarafından garanti edilecektir.

Muzaffer Türk milletinin temsilcileri Lozana asırlık meseleleri tasfiye etmek üzere gitmişlerdi. Konferansta çetin tartışmalar oldu. Birinci dünya harbi yenen ve yenilen devletleri bitkin bir hale getirmişti. Boğazlaşmaktan bıkıp usanan dünya Vilson prensiplerine gönül kaptırmış, sonsuz barış hulyasına düşmüştü. Milletler cemiyeti kurulmuş bir taraftan da silahları azaltma konferansları toplanmaktadır. Bundan sonra her türlü anlaşmazlıkları önliyecek milletler cemiyeti vardır. Muharipler iyi, kötü; tatlı acı birer barış yapmışlardır. Yalnız Türkiye isteğine aykırı olarak sultanların imzaladığı Sevri tanımamış silâha sarılarak vatanını kurtarmıştı.

Asırlardanberi süren savaşlarda yüzbinlerce evlâdını üç kıt'a topraklarına veren Türk milleti her milletten ziyade barışa muhtaçtı. Lozanda milletler cemiyeti ülküsünün tatlı bir hayal olduğunu görmüştük. Bütün milli pürüzleri çözümledikten sonra dünya barışını korumak endişesile boğazlar rejimini yukarda açıklandığı şekilde kabul ettik.

Gözlerimizi dokuz on yıl önceye 1935 36 yıllarına çevirirsek Lozan barışının imzalandığı günlerdeki dünya nizamının alt üst olmak istidadında bulunduğunu görürüz. Birinci dünya harbi sonunda arslan payına konamıyan İtalya Habeşiştanı yutmuştur. Akdenize bizim deniz! diyecek kadar çizmeden çıkmıştır. Roma imparatorluğunu ihya etmek hülyasındadır. Musolini Sezarları andıran pozlarla dünyaya meydan okumaktadır! Milletler cemiyetini hiçe sayıyor. Japonya daha önce cemiyeti terketmiştir, Almanya Lokarnoyu yutmuş Ren askersiz bölgesini olup bitti ile işgal etmiştir. Görülüyorki boğazların güvenini milletler cemiyeti adına garantiliyen dört devletten Japonya, İtalya cemiyetten ayrılmışlardı. Boğazlar için artık kollektif emniyete bel baglamak tarih önünde affedilmez bir hata olurdu. Bu ciheti tam zamanında kavrıyan Türkiye Cumhuriyeti olup bittiklerin alıp yürüdügü bir devirde barış yolundan yürüyerek ilgili devletleri Montröye konferansa çagırdı.

Montrö konferansı : Konferans oldukça 22 Haziran-20Temmuz-1936 çetin dönemler geçirdi. Bazı devletlerin tarihi tutkuları ihtirasları yeniden hortladı. Sonunda Türkiyenin hakkını verdiler. Montrö boğazlar sözleşmesi 20 Temmuz gecesi saat (22) de imza edildi.

Türkiye Montröde yalnız kendisi siyasi bir zafer kazanmakla kalmamış rahmetli milletler cemiyetinin tarihinede ilk ve son siyasal başarıyı yazdırmış'ır.

Montrö sözleşinin mukavelesinin esaslarını kısaca gözden geçirelim :

Akdeniz ve karadeniz arasında serbesçe geçmek esasına dayanan Lozan barışına karşılık Montrö sözleşinde Türkiyenin ve karadenize kıyısı bulunan devletlerin güveni gözetilmiştir. Bogazlar Türk ordusu tarafından işgal ve tahkim olunacak. Boğazlardan serbestçe geçmek hakkı yalnız ticaret gemilerine verilmiş, hava seferleri kayıt altına alınmıştır, Barış zamanında bogazlardan geçecek harp gemilerinin tonajı 10000 i aşmıyaeak ve muavin gemilerle birlikte yalnız gündüz geçebileceklerdir. Denizaltılar geçemiyeceklerdir. Bu şartları taşıyan gemilerden bogazları geçenlerin sayısı dokuzu, tonajı 15000 i aşmıyacaktır. Türk limanlarını ziyarete gelen donanma bu sınırlamaya bağlı değildir,

Karadenize kıyısı olan devletlerin harp gemileri birer birer ve yanlarında iki torpitodan fazla bulunmamak üzere tonajları 15000 i geçsede boğazlardan geçebilirler, Harp sırasında Türkiye tarafsızsa muharip devletlerin harp gemileri bogazlardan geçemez, Türkiye harpte ise bütün harp gemilerinin geçmesi Türkiyenin arzusuna bağlıdır. Yalnız tarafsız ticaret gemileri düşmana yardım etmemek şartile gündüzleri ve Türkiyenin gösterdiği yollardan geçebilecektir Türkiye her hangi bir tehlikeye karşı ise bogazlarda harp hükümleri caridir. Bogazlar komisyonu kaldırılmış vazifesi Türkiye Cumhuriyeti hükûmetine devredilmiştir.

Cumhuriyet hükûmetimiz Montrö zaferi ile Yurtta sulh, cihanda sulh! ilkesini gerçekleştirdi Ardından helen olayları Türkiyenin milletler cemiyeti idealinin hayal oldugunu endişede haklı göstermiştir Biz siyaset oyunlarında aldanmadık. Olup bittilerin alıp yürüdüğü günlerde Türkiyenin hukuki yollardan yürüyerek boğazlar rejimini değiştirmesi dünya kamoyunda Türkiyeye karşı hayranlık ve takdir duyguları yaratmıştır. Hakkımızı kuvvetimizden kuvvetimizi haktan aldık - İkinci dünya harp ateşinin dışında değil ortasında bir kale gibi barış ve sessizlik içinde yarınlara güvenle bakabiliyorsak bu İnönü Lozan zaferlerini Montrö ile bütünliyen eşsiz şefimizin başımızda olmasındandır.

(*) İlk yazı 23 Nisan 1946 tarih ve 39 nolu sayıdadır.

NOT : 39. cu sayının 8. ci sayfasında birinci sütunun 3 - 6 ıncı satırlarındaki baskı yanlışı aşağıdaki şekilde düneltilecektir: " Yıldırım Geliboluya deniz üssü yapmıştır. Bununla yetsinmiyerek karadeniz boğazına güzelce hisar (Anadolu hisar)ı yaptırmıştır.

Bir Istırap Şarkısı

Bir gün diyarı gurbet ederek,
Ayrıldık baba ocağından. ,
Ne bir kadehde diniyor ıstırabım,
Ne de şifa yüzü gördüğüm var!
Hayatım uzun ve yorucu bir yokuş .
Bundan önce her şey yalan ve boşmuş! . .
Çocuklukta zor gelmiyen azap
Dönüyor şimdi bir belâ gibi başımda !
Bir belâ ki, başımda dönüp durmakta,
Ve bir aşifte evlâdı gibi
Kaldırıp beni yüzüstü vurmakta !
Ağlamak isterim ve ağlarım gizli
Başımdan, yaşımdan utanıp ağlarım. .
Şu gurbette kara yaslar bağlarım ! . .
Ocaksız bucaksız yabancı ellerde
Kara bahtıma yanarım . .
Önümde ölüm, arkam kap karanlık ,
Bu gepgeniş dünya bana dar gibi. .
İçimde bir sızı
Ve arkada ağlıyanım var gibi. . .
Devâsız derdimi sormayın belki günah;
Otuz yıllık yapım, çökmektesin eyvah ! . .
Kapı'm otlanıp ayak basılmaz olacak !
Pençerelerim bir kör gibi, kapalı
Artık sokaklara bakılmaz olacak ! . . .

Enver KONANÇ

Dünya ve İngiliz Klâsiklerinde

FINDIK

Yazan : **Kemal PEKER**

Dünya ölçüsünde istihsalin büyük bir çoğunluğunu sinesine toplayan ve barındıran Karadeniz bölgesinin bu baş tacı tek mahsulünün dünya edebiyatında tuttuğu yeri inceleyecek olursak, köklerinin çok gerilere uzandığını görürüz.

Buarada, Çinli seyyah Sivan Tezsen'in seyahatnamesinden fındık hakkında verdiği malûmata ait bazı parçalarıda alıyoyuz.

Talas Şehri

"Buraya her taraftan tüccarlar gelirler yeri ve havası "Çu,, nehri civarına benzer. Çu ve Talas aralarındaki ahali ziraat ile meşgul olmaktan başka ipek yetiştirmek veya bahçeleri terbiye etmekle iştigal ederler. Meyvaları çin meyvalarına benziyor. Ziraatları ark—kanallar vasıtasile sularlar,,

Çin Meyva Bahçelerine Gelince

"Otan ve Yerkent ülkelerinin bütün bahçelerinde düzgün sıralı dutluklar vardır. En nefis meyvalar veren armut, elma, şeftali, kaysı ağaçları ve asmalar dallariyle kucaklaşarak yeşilliklerini biribirine karıştırırlar. Şehirler köyler yeşillik içinde saklıdır. Asmalar, sarmaşıkların dolandığı çardaklarla örtülü yollarda çiçekler, meyvalar geçenleri gölgelendirir.

Evlerin daraçaları kokulu çiçeklerle, bahçeleri güllerle bezenmiştir. Gölün korkunç ıssızlıklarından sıyrılan yolcu, buraların gölgeliklerine, güler yüzlü FINDIK bahçelerine girince cennete kavuşmuş sanır. C: 1 S; 55

Fındığın İngiliz edebiyatıudaki orijinal yerini görmeden önce, eski Grek ve lâtin klâsıklarındaki genel durumunu kısa olarak inceliyeceğiz.

Milâttan evvel 214—142 yıllarında yaşamış bir çoban çırağı olan Heziyob Yunanlıların en önemli mahsulleri, üzüm ve zeytindi. Nar, elma, ayva Giritden kestane ve fındığın da Pontos sahillerinden geldiğini söyler. Yine milâttan önce 370—280 yılları arasında Aristonun şakirdi Teotrast, fındığı bitkilerin umumî çerçevesi içinde mütalea etmiştir :

"Fındık fidanı sulak yerlerde daha iyi gelişir. Meyvasının kabuğunun

düz ve üzerinde beyaz benekler bulunduğunu, birisinin yuvarlak yani tombul, diğerinin ise sivri olduğunu tarif eder.,,

Daha ziyade harp ve forum güreşlerinden haz duyan Romalılar ayni zamanda çifçilik ve çobancılığa da hayli önem vermişler ve bu işlerden de zevk almışlardı.

Ağaçların fındık, bağların üzüm yetiştirdiği müddetçe lâtin edebiyatının altın çağında yaşamış olan esâtirî ve pastoral şiirin ve ansiklopedik bilgilerin kahramanı Virgilüs ile Peliniüs her zaman yaşayacaktır denilebilinir.

Pastoral şiirlerinin bir çoğunda fındığı terennüm eden Virgiliüs (M.Ö. 70 19) bükoliklerinin beşincisinde şunları söyler:

"Sevgili Moqsus, mademki burada birleşmişiz, sen kaval çalmakta mahirsin ben şiir söylemekte, neden bu yaprakları birbirine karışan karaağaçların fındık ağaçlarının gölgesinde oturmayalım.,,

Peliniüs'nin (M. S. 23—79) meşhur tabiat tarihi kitabının pek çok bölümlerinde yer almış bulunmaktadır, bunlardan kısa bir örnek veriyoruz.

"FINDIK ilk olarak Karadeniz'in Pontus, Anadolu kıyılarından ve Yunanistan'dan getirildiği için Pontus cevizi de denir.,,

Diğer klâsik örneklerin başka bir tetkik konusunda ele alınmak üzere bu faslı burada bağlayıp bir az da fındığın İngiliz edebiyatındaki yerini belirtmek istiyoruz :

W. SHAKESPEARE (1564—1616) "Beğendiğiniz gibi,, komedisinden :

Rosalind—Amma niye bu sabah geleceğine yemin etti de şimdi gelmiyor

Celia— Yok, yalancı olduğu muhakkak.

Rosalind — Öyle mi dersin?

Celia — Evet, yankesicidir yahut at hırsızıdır demem ! amma aşktaki sadakatına gelince, muhakkak ki üstü örtüiü bir kadeh. yahut içini kurt yemiş bir fındık kadar boş. S: 84

Lady Montegü (1689—1762) "Şark mektupları,, ndan :

"Küpelerinin şa'şaası öbür ziynetlerinin hepsini gölgede bırakıyordu. Küpeler armudî bir fındık büyüğünde, iki elmastan ibaretti ve tarpuşunun etrafında gayet parlak dört dizi inci vardı ki bundan mükemmeli görülemez. S: 106 — 109

Ocar Wilde (1856—1900) Muammasız bir isfenks kitabındaki İspanya Veliahtının doğum günü masalından :

"İlk baharın başlangıcında taşkın morluklariyle serin uçurumları ve çimenli tepeleri kuşatan sümbüller, meşelerin çürük köklerinde demet demet açan sarı çuha çiçekleri, alaca kırlangıç otları, mavi tavşan otları, mor ve altın renkli susamlar, sonra fındık fidanlarına asılan çağla renkli, tüylü çiçekler, benekli yaprakları arasına arılar saklanan, başları eyik yüksük çiçekleri, beyaz yıldızdan mini mini çiçekleriyle kulecikler açan kestane ağaçları, soluk birer ay halinde hüsün çiçekleri açan ak dikenler.,, S: 70

Rudyard Kipling (1865—1936) "Cengel kitabın,, dan :

"Ders almadığı zamanlar dışarda güneşe çıkar, orada uyur, uyanıp yiyeceğini yer, tekrar uykuya dalardı. Üstü başı kirlendiği ve sıcaktan bunaldığı vakit, ormanın göllerinde yüzerdi. Canı bal istediği zaman (çünkü Balu ona balın ve fındığın çiğ et kadar hoş şeyler olduğunu öğretmişti) ağaçlara

tırmanırdı, bu işin nasıl yapılacağını da ona Bağhira göstermişti.,, S: 24

"Yirmi otuz kadar maymun Movgli'ye fındık ve Hindistan cevizi getirmek için koşup gittiler, fakat yolda birbirleriyle döğüşe tutuştular; neden sonra dönüp geldikleri zaman ellerinde pek az yemiş kalmıştı.,, S: 72

D. H. Lawrence "Layd Chatterley'in aşıkı„ ndan :

"Konstans ona karşı garip bir sempati hamlesi duydu; bu histe acıma, bir az da nefret vardı; daha doğrusu bu adeta bir aşk hamlesi idi.

Mihaelis onda bir tesir bıraktığını derhal anladı ve ona fındık renginde ki gözleriyle lâkayt bir şekilde baktı. Onu ve onda bıraktığı intıbaı ölçüyordu.,, S: 29

James Mattgew Barrid (1860—1937) "Kabahat Kendimizbe„ piyes:

Doğma büyüme İskoçya'lı olan İngiliz dram muharrilerinden L.M. Barrie, yazı hayatına gezici olarak girmiş, Londra'da epeyce sıkıntılı günler geçirdikten ve romancı oldukta sonra Dramı yazmağa başlamış ve şöhretini bu sahada kazanmıştır. Kabahat kendimizde adlı piyesinden fındık adı geçen bir parçayı buraya naklediyoruz:

Margaret (bir ağaca tırmanmıştır.)

Öyleyse ne diye kapıda o kadar zaman durur? O daha gitmeden kahkahayı basarım çünkü uyumamıştır.

Dearth

Öyle! ne hayat! amma seni buraya getirmemeliydim. Ay ortadayken sana yatakta olmak gerek; ay ışığı küçük kızlara fenadır.

Margaret

(Babasını fındık kabuğu yağmuruna tutar) ay tam tekerlek oldumu uyuyamıyorum; bana hep kalk diyor. Belki onun da kızıyımdır.

Dearth

Bu akşam sözüm hakkı için benziyorsun da.

Margaret

Sahimi? Öyleyse yaptığın resimde annemin yanına beni de koymazmısın sonra ona ana kız derdin; yahut ay, baba kızı demek onu ihtiyar gösterir diye korkarsa sadece "iki hanım,, diyiverirdin.,, S: 88

John Millington Lynge, (1871—1909) "Babayiğit„

1871 de İrlanda'da Wicklow'da doğmuş olan Synge, tahsilini ilerletmek üzere Parise gitmiş ve İrlandaya döndükten sonra tiyatro eserleri yazmağa başlamıştır.

İlk Dramlarını ortaya koyduğu günlerde kendisinin bu işte usta olduğunu isbat etmiştir. 1903 yılında üç perdelik komedisi olan babayiğit eserini altı yıl zarfında yazmıştır. Diğer eserleri, denize giden atlılar, erenler pınarı elemler kızı, deirde gibi dramları olup babayiğit eserine yazdığı ön sözdeki fındık adının geçtiği parçayı naklediyoruz :

"Öbür oyunlarımda olduğu gibi "Thn Playboy of the western World,, ü yazarken de kullandığım kelimelerin bir ikisi bir tarafa bırakılacak olursa hepsini ya İrlanda köylülerinden, ya da, daha gazete okumağa başlamadan önce çocukluğumun geçtiği yerlerde işitmişimdir. Kullandığım tabirlerden

bazılarını çobanlardan, Kerry'den Mayo'ya kadar uzanan kıyılarındaki balıkcılardan, yahut Dublin'e daha yakın yerlerde fıkara kadınlarla destancılardan da işittim, bu sebeple bu iyi insanların bu halkın muhayyilesine neler borçlu olduğumu açıkca söylemek benim için bir zevktir. İrlanda köylüsü ile gerçekten içli dışlı olup yaşıyan herkes bilir ki, bu oyunda rastlanana en çılgınca sözler ve fikirler, Geesala veya Carraros yahut da Dingle koyunda, küçük bir tepenin yamacında bulunan herhangi bir kulübede işitilenlerle kıyas edilince uslu akıllı sözlerdir.

İnsan, bir yandan bu çeşit edebiyatı yazan Mallermé ile Huysmans'ı, bir yandan da hayatın gerçeğini şevksiz, cansız kelimelerle anlatan İbsenle Zola yı karşısında buluyor. Sahnedeyse gerçeği şevk ve neş'eyi göstermek lâzımdır. Zekâya hitabeden modern dramın başarı gösterememesi, şarkılı komedyaların gerçeğin sade en güzel ve vahşi kısımlarında görülebilen o taşkın neş'esi yerine verdiği çeşnisi, bir fındık veya elmanınki gibi zengin olmalıdır. Böyle sözleri de insan ağızlarına şiir diye bir şey almıyan kimseler arasında yaşarsa yazamaz. S: 9

Yılan taşları ve fındık ağacı :

Folklor araştırmalariyle tanınmış Liverpol üniversitesi kadim tarih profösürü V. R. Hallıdey tarafından 1926 yılında yayınlanan (eski ve yeni folklor tetebbuğları) adlı eserininson bölümünde yılan taşlarından bahsederken :

"Sihirbazlık esasına göre, bir yılan resmi veya mücessem şekli de asıl yılanın hasıl ettiği fevaide malik addolunurdu. Hazreti Musanın çölde yapmış olduğu prinç madeninden yılan da bu nevidendir. Beni İsrail'den çölde yılan ısıracak olursa bu adam madeni yılana bakınca ifaqat bulurdu.

Amerika'lı Mister İskit kırmızı derili vahşilerin reisi tarafından kendisine iyi ilaç diye verilen bir amonti - yılan taşını - 1891 yılında vermiş olduğu folklor konferansında teşhir etmiştir.

İngiltere'nin Veyls yani Gol eyaletinde, üstünde "Borç,, denilen malûm ağaç büyümüş bir fındık agacı altında veya yakınında bir yılan bulunursa onun başında bir taş olduğuna ihtimal olunurdu. denilmektedir.,, S: 224

Maarif Bakanlığı tarafından son defa yayınlanan 3 - 36 sayılı tercüme dergisinin şiirler nushasında çıkan Robert Lynd'in orijinal fındık şiirile bu bölüme son veriyoruz:

Bir küçük fındık ağacım vardı,"
Ağacımın taşıdığı yemiş bir tek altun armutla sadece,
Bir Hindistan cecizi idi, gümüş.
İspanya padişahının kızı,
Ziyarete geldi beni
Küçük fındık ağacımdı,
Bunun biricik sebebi. S: 306

Benliğimi alan Deniz

— S. E. Siyavuşgile Y. Kemâl Bayatlıya Armağan —

İrkilmeden okumak için şu özel deyimlere önceden bir göz atalım.

Güverin : Gemi
Dam : Denizin Yüzü
Çam : Ebadı hayat sembolü
Mezar : Ölüm sembolü
Çukurluk: Gök kubbesi
Önde sonda tek : Sebepler sebebi, kadım kayyûm
Kurgu : Hayal gücü
Gömü : Define
Minerva : Güzellik sanatları tanrısı
Susku : Sükût
Ucüp : Bea neymişim demek
Rent : Mısra grupları
Dinek : Sükûn yeri
Sinemge: Yatırın toprağı, sanduka
Seslek : Ses veren, yankılı
Kemikli yer : kara, katı toprak
Giz : Sır
Böcek : tartaklıyan, tırtıklıyan güneş
Büyük elmas : En parlak hayat kaynağı güneş
Kıpkızıl kil : Toprak ana
Üflez : Nahif
Emicil : Gönül çekici nûşin
Yeni Oyun : Hayat ötesi
Delicekler : Mesameler
Zenon : Mantığı mantık oyunuyla çürüten, gençeğe aşkla varılır diyen Filozof
Aşil : En güçlü en çevik bir bir atlet
Kaplumbağa gölge : gölgemizin öğle üstü görünüşü
Şahmaran : Urasaya, masallara göre yılanlar padişahı

Güvercinlerin gezindiği şu sakin damın
Kalbi çarpıyor arasında bir mezarla bir çamın.
Üstünde gün ortasının ateşi kaynaşıyor;
Burada öğle sukûnuna dalmış tanrılar gibiyiz.
Gözümüz önünde biten, yeniden başlayan deniz;
Düşünce sonu yürek serinleten değer taşıyor...

●

Bu seçilmez köpüklerin içinde var.
Binbir ince büğü, pırıldaşan elmaslar.
Güneş, bu çukurluğun ortasında asılı
Öz hünerleri sanki “önde - sonda - tek„ sebebin
Bıhûş uzanıyor önümde engin
Zaman; kımraşmadır, bilgi kurgunun aslı...

●

Düşmez değerde haziyne = Minervakârı tapınak
Göz - önünde bir gömü, sükûn yığıntısı, parlak.
Sudan kaşların altında kendine bakan gözler
Ki sayıklar - durur içinde son uykuyu
Oohh ben de bekliyorum içime dolacak suskuyu!
Örtecek varlığımın çatısını bin yıldızdan - kiremitler

●

Zaman; dergâhında onun kısa bir hıçkırık
Şu duru noktaya bakıp dalışım bütün açık
Bu çevreye, bu denizler; yeter
En kutlu adağımdır o tanrılar için.
İşler asûde asûde menevişler, engin;
Şâhâne bir baş eğme bu yüksekliği alt eder...

●

Nasıl ağızda meyva tat kesilip erir de
Varlığı yokluğunda döner lezzete,
Mıncıklanır ve sinerse tâa içe
İlerde varlığımı da buram buram eder semâ,
Şakıtır türküsünü tükenen ruhuma
Şu homurtulu sahillerin sesi değiştikçe

●

Güzel gök, ey gerçek gök, değişiyorum
Düştükçe ben ucüplere, arttıkça gururum
Zorlu atâlet, seni bir bende döküyorum işte.
Özümü kaptırıvermişim geniş dineğe.
Dedim : gölgem mi düştü bir sinemgeye
Ki bir huzur buluyorum bu uysal gidişte ?

Kızgın güneş altında serili ruhum;
Gerçeğine hayranlıkla bağrımı açıyorum.
Pırıltılarının yaralayıcı âdil silâhları var
Gönderiyorum seni o ilk sâfi yere
Oraya varıp kendini seyretmek üzre
Bak nasıl : — yarı ölçüde üste koyan — bu pırıltılar?

●

Seni ben; içinde benliğimin,
Öz kaynağında şirin, taa yanı başında yüreğimin,
Boşlukta, sâf oluşları içinde bekliyorum.
Merâret dolu, karanlık, sarnıç gibi seslek öten
Derinliğinde ruhumun ve hep erte — güne devren
Böyle boşluktau gelme bir müjde bekliyorum.

●

Hani bazı dallardan oyulma vefasız, esir, mâsûm
Demir yatakları olur parmaklıkların: aşınmaya mahkûm
Yumdukça gözlerimi içten öylece kaynaşiyor,
Oyuyor içerimi ah, taşıdığım sır:
Bu âtıl akıbete başka hangi el tutup asılır,
Hangi alın hatıralarımı bu kemikli yere koyar?

●

Gizli, kutsal, madde — dışı, cılk ateş
Toprak parçasıyle içli — dışlı güneş
Bu yol pek hoşa gidiyor: bir ışınak dehlizi,
Yıldız işlemeli sık ağaçlardan taa bilmem
Ne zamandan kalma mermerli yerde gölgeler titreşir gülen
Bakışlarım önünde görürüm uyur mavi denizi.

●

Koğ bu şirki muhteşem köpek, koğ-at,
Ve başıboş tenhalığında çoban kahkahası fırlat.
Görünmesin artık ne o temkilli güvercinler.
Şu esrarlı, ak sürüyü yay-otar;
Ne de o beyhude dolaşan cinler.,
O köpükten ibaret kuru hülyalar...

●

Varış bu hadde vardı mı artık rehavet tüter;
Böcek bu kuraklığı tırmalar, dider;
Herşey o kavruk bozuk havaya karışarak
Şu bilmediğim katı cevher içinde erimiştir .
Yokluğun verdiği bu sarhoşa hayat geniştir,
Acı tatlı gelmeğe başlar, nükte parlak...

Varış bu hadde var mı artık rehavet tüter;
Böcek bu kuraklığı tırmalar, dider;
Herşey o kavruk bozuk havaya karışarak
Şu bilmediğim katı cevher içinde erimiştir.
Yokluğun verdiği bu sarhoşa hayat geniştir,
Acı tatlı gelmeğe başlar, nükte parlak...

●

Saldığın korkuya karşı koyan tek ben varım,
Pişmanlıkların, şüphem, kendime cefâlarım
O "büyük elmas„ ının dışında kalsın fakat
Mermerden ve kurşun gibi ağır gecelerinde
Kim - diği belirsiz kalabalık; ağaç diplerinde, serinde
Hanidir senden oldular: emin, mekin, rahat...

●

Derinliğinde koyu bir yokluğun, bitevi
İçti kıpkızıl kil bu bembayaz maddeyi,
Geçirdi yaşara vergisini çiçeklere.
Nerde garip, ailemizden olan can kümeleri, hani:
Tüketip öz sanata feda etmiş benliğini ?
Kurdular diş geçirmede göz yaşının biriktiği yere.

●

Gıdıklanan kızlar: çığlıkları tiz, şakrak,
O gözler, o dişler ve kirpikler ki ıslak,
Ates - oyunu oynıyan, emicll koyun,
Teslim olan dudaklarda, tomurlaşan kan,
Son râm oluşta karşı - koyan eller; bir zaman
Hepsi toprağa girecekler, başlıyacak yeni ayun...

●

Ya siz, büyük rûh, yaldızla denizin şu ân
Göz örgüsünde eriyip tüten dalgadan
Bir hülya kurabilir misiniz: hiç yalan rengi tutmasın?
Şarkı söyliyebilir misiniz buhara dönerekten?
Delicekler dolu baksanız a, derim üstünde, neden
Ölümlüdür kutsal duyuş bile, olsa da gür, taşkın?

●

Cılız ölmezliğin avutucu çelengini takmış siyah, yaldızlı,
Sahte, dağınık, perperişan, sızılı.
Ölümsüzlük; eceli ana - kucağı gibi aratır.
Güzel yalan, iyi kurulmuş düzen!
Boş kafalı, inanmıyan, inkâr de etmeyen
Sofunun maskesinde gülen ebedi sır!.,

Geçmişin derinliğinde babalar, kafalarınız boşlarak
— Nece kürek dolusu toprak altı toprak —
Farketmez oldunuz yukarda hüküm süreni;
O kemirici, şüphe - götürmez böceği.
Ki: yok şu dünya sofrası altında yatanlara döneceği.
Hayata gider; dâimâ odur, o terketmiyecek beni.

●

Aşk: olabilir benim için ve kin hattâ...
Gizlenen dış; yakın o kadar, ki bana
Her ne ad taksam yakışır, "HER ŞEY„ derim
Ne çıkar: görüyor, dokunyor, hayallıyor,
Hoşlanıyor, tenimden tadına tad ekliyor.
Yatağımda bile varlığım O CAN dan olmakla bulunur dirim.

●

Elealı zenon, kıyıcı zenon, vurdun
O hem uçar, üflez kanatlı hem uçmaz okun
Yarasiyle düştüm. Bu yara öldürüyor beni
Ya sesi? aah, diriltiyor.. Güneş, güneş değil
Dev adımlı hem de battal; oynamaz, AŞİL
İstemiyorum onun bu kaplumbağa gölgesini...

●

Kadavram, dikil de kavrala artık şu hâreli suyu.
Parçalayım istiyorum bu düşünen - kadroyu.
Dolsun esimin doğuşuyle içim, bağrım?
Sarsın serinliği bürüm bürüm şu imbatın.
Ruhumu geri verdi "rûhu - tuz„ saltanatın...
Canlı atılışa, yeniden ona varalım..

●

Hey koca iz'ansız, hezeyanlar denizi,
Kaplan postu, güneşin binlerce renk dizisi
— Ve sessizliği andıran bir uğultu içinde —
Yanıp sönen peleriniyle zaman zaman
Soluyan. deniz, ey firûze derili şahmaran
Serin bir mağaradan, en kuytu bir inde...

●

Durmaz artık, uyandı; yaşama çağıdır
Kitabımı bir geniş meltem açar,k apatır.
Şu kayada tozlaşıp ne hoş görünür kıyı.
Uçuşun, savrulun, ey pırıl pırıl sayfalar!
Yık-malı, devirmeli peşi peşine dalgalar
Yelkenlerin yem yediği şu âsûde çatıyı...

Saffet TUNAY

Halkevleri Bibliyoğrafyası

Halkevlerine ve Halkodalarına yararlı kitapları tanıtmak amacile C. H. P. Halkevleri Bürosunca üç ayda bir yayınlanan Bibliyoğrafya dergisinin gördüğü geniş ilgi sebebile, 75 kuruş fiatla, Millî Eğitim Bakanlığı yayınevleriyle Ankara'da Akba kitapevinde satışa çıkarıldığını memnuniyetle öğrendik.

Okuyucularımıza sağlık veririz.

İki ayda :

Akın Olaylarımız

Dil - Edebiyat : Toprak bayramı yıldönümü dolayısıyle Halkevi salonunda tören 16-VI-1946 akşamı Yüksek Tarım Mühendisi Fehmi Özgen'in konferansı, Ferruh Karakoç ve Bülent Gamlının okudukları Toprak ve Çifçi üzerine iki şiir.

Temsil : 22-23-VI-1946 akşamları olmak üzere (Ceza) adlı piyes Konferans salonunda Temsil kolu gençleri tarafından temsil edildi. Sadeddin Güvener ve Mehmet Hemşinli rollerini tebii, rahat bir ses ve jestle oynadılar.

Sosyal yardım : (5) hastanın parasız muayenesi, reçetelerindeki iyileçlerin yaptırılması

(280) yurddaşa uyuz iyileçleri dağıtılması (5) yurddaşa ayrı ayrı zamanlarda (170) lirayı tutan para yardımı yapılması.

Halk dersaneleri kurslar : Cümhuriyet okulunda üç aydan beri devam eden (A) ve (B) dersânelerine devam edenler başarı gösterip devre atladığını belirten yoklamalarının yapılması.

Kütüpâne-yayın : Yeniden (120) eserin gelip kaydinin işlenmesi.

Güzel sanatlar : Toprak bayramı töreni için Bando grubunun millî marşlar hazırlığı ve o gün dinletmesi.

Spor : 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramı spor yarışlarında derece alanlara (12) parça andaç ve armağanlar dağıtılması.

ÇALIŞMALARIMIZ

Dil - Edebiyat :

1 — Lozan Zaferi günü : 24 Temmuz Lozan zaferi bayramı Evimiz tarafından Cumhuriyet okulu salonunda yapılan güzel bir törenle kutlanmış, bu törende Başöğretmen Bay Ali Rıza Yavsı tarafından günün önemi ve değerini belirten bir konuşma yapılmıştır.

2 — Evimiz salonunda İngiliz kültür heyeti tarafından « Kuyruklu yıldızlar ve met orlar » konulu bir konferans verilmiştir.

3 — 26 Eylül Dil bayramı kutlanmıştır.

4 — 18 Ekim cuma günü akşamı salonumuzda Fındık tarım satış kooperatifleri umum müdürü Bay Şakir Turali tarafından " kooperatifcilik " konusunda bir konferans verilmiş, sonunda güzel san'atlar kolumuz üyeleri tarafından halk türküleri çalınmış, söylenmiş ve yersel oyunlar oynanmıştır.

5 — 10 Kasım 1946 pazar, büyük matem günümüzde Atatürk ihtifali yapılmıştır. Yapılan bu hüzünlü toplantıda Halkevimiz Başkanı Bay Suat Akgün, Ebedî Şefin hayatını anlatmış, veciz bir dille, onun büyüklüğünü ölmezliğini bir kere daha belirtmiştir.

Bay Saffet Tunay İnönünün millete beyannamesi okuduktan sonra bandonun çaldığı matem marşıyla Cumhuriyet alanına gidilmiş, Evimiz adına da bir çelenk konmuştur.

6 — 9 Kasım Cumartesi akşamı yapılmak üzere b i r " Türk edebiyatı gecesi " hazırlanmaktadır.

Güzel San'atlar :

1 — İngiliz Kültür heyeti tarafından bir (4-17) yaş arasındaki İngiliz çocukları resim sergisi açılmıştır. Sergi dört gün açık kalmış ve 1500 kişi tarafından görülmüştür,

Ayrıca bu arada İngilterede eğitim ve öğretimin amaçları konulu 2 konferans verilmiştir.

2 — Müzik kolumuz yapılan tören ve toplantılara iştirak etmiştir.

Sosyal yardım :

Köycülük koluyla birlikte köylere gidilerek hastalar muayene edilmiş ve ilâç dağıtılmıştır.

2 — Beş vatandaşa 25 liralık para yardımı yapılmıştır.

Spor :

5-Kasım (Kurban bayramının ikinci günü) spor kolumuzun tertip ettiği Halkevi futbol takımıyla Akın gençlik kulübü futbol takımı arasında bir maç yapılmıştır.

Kütüphane :

Yeniden 150 eser gelmiş kütüphanemizden 800 vatandaş faydalanmıştır.

Sayı : 41-42
Cilt : IV

Yazı İşlerini İdare Eden
ALİ AVNİ ÖNEŞ

15 - Kasım 1946

A K S U

GİRESUN VE ÇEVRESİ HALKEVLERİNİN DERGİSİ

Konuşma

NİÇİN GECİKTİK

AKSU'nun aziz okuyucuları,

Dergimizi uzun sayılabilecek bir bekleyiş sonunda elinize almış bulunuyorsunuz. Bekleyiş diyorum. Çünkü AKSU'nun sevildiğine, arandığına, beklendiğine inanıyoruz. Çünkü 13 yıldır kısa uzun bazı fasılalarla yayınlanan Aksu'nun her duraklamasında; çıkışını candan özliyenler bulunduğunu biliyoruz.

Gecikmelerimizin hiçbiri sebepsiz değildir. Yapacağımız her atılışta sayısız engellerle savaşmak zorunda bulunuyoruz. Yürüyüşümüze bazan mola veriyorsak bu daha iyi, daha sağlam daha ileri adımlar atmak içindir. AKSU'yu bazı taşra dergilerinin klişeleşmiş şekline benzetmiye, cansız, renksiz bir yüzle çıkarmaya gönlümüz asla razı olamaz.

Biz okuyucularımızdan gördüğümüz sevgiye, ilgiye hakkıyla karşılık göstermek amacıyla çalışıyoruz. Fakat bu arada bütün aydın ve okumuş hemşehrilerimizin yardımlarından faydalanmak arzusunda, hatta faydalanmak zorunda bulunduğumuzu söylemeden geçebilir miyiz?

Temmuz ayında yayınlanmış olan kırkıncı sayısından sonra Aksu'yu ancak bu ay iki sayısı birleştirilmiş bir halde yayınlamış bulunuyoruz. Ama öncekilerden daha dolgun, daha olgun ve özlü olarak... Çünkü AKSU her hangi bir dergi değil, bir özeniş bir beğeniş eseridir.

Gelecek sayımızda genç edebiyat neslinin en değerli imzalarını toplıyacağımızı şimdiden müjdeliyoruz.

Ali Avni ÖNEŞ

